

גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נְפִלְאוֹת מְתוֹרְתֶךָ

נְפִלְאוֹת

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

גליון מיוחד:
מהפכות
בתורה

בתורה יש את הפן של תורה שבכתב – האמת הנצחית
והבלתי־משתנה, ויש את העז לשנות – התורה שבעל פה.
התורה שבישראל היינו המחויבות לתורה הבלתי־משתנה,
אבל העזות של ישראל היא שלפעמים צריך לשנות
בשביל לממש את רצון ה' בדירה בתחתונים.

[מתוך השיעור 'עוז למהפכה']

נח תשפ"ה

הגליון מוקדש לעילוי נשמת הקדושים שלמה־אביעד ניימן ושובאל בן־נתן יחד עם כל גבורי ישראל הקדושים הי"ד.
"הרנינו גוים עמו כי דם עבדיו יקום ונקם ישיב לצריו וכפר אדמתו עמו".

27 מענות ותשובות
תשובות הרב לשואלים
מכתב ניחומים
ומענות על המהפכה הרביעית

29 פאזור ד'לפז'יס
ריח הניחוח
רזי ילמד אותנו מה צריך לעשות
כשנפתפסנו על מעשה לא טוב
ונחמי אנחנו למדים זאת

04 פני ה' - נצחיות ושינוי
נקודה מעובדת
שתי הפנים של התורה,
של ישראל ושל ה'

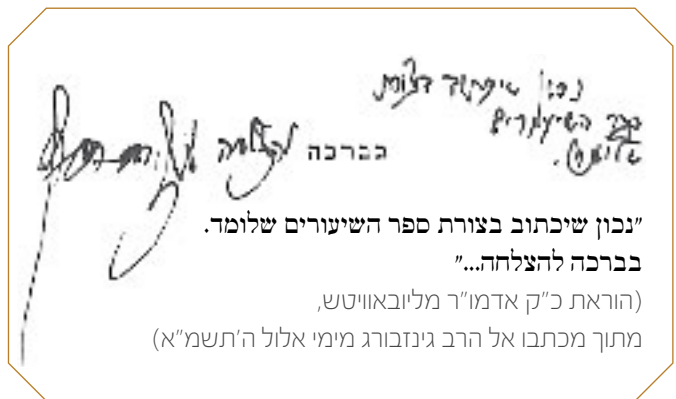
05 עוז למהפכה
ערב השקה לספר
המהפכה הרביעית (ח"א)
על נצחיות ושינוי בתורה, בישראל ובה'

21 סוד ארבע המהפכות
ערב השקה לספר
המהפכה הרביעית (ח"ב)
פנימיות התורה וארבע המהפכות

25 הסיפור החסידי
איך מנקים אורווה?
רבי ישראל מרוז'ין

העלון מופק ע"י עמותת
אוהבים להיות יהודים.
לקבלת השיעורים במייל
ולהצטרפות לצוות המפיצים:
itiel@pnimi.org.il
עריכה: אביב מויאל
עיצוב: דעה צ'צ' אביחיל
מערכת: הרב יוסף פלאי,
בעד יעקבי ואיתיאל גלעדי
עריכת מקורות: ישראל כץ, מנחם־
זאב וינגורט, יוחאי אלימלך רוה

הקדמת המערכת

שבת שלום וחורף בריא לכל בית ישראל ובתוכם לקוראי עלון נפלאות. לפניכם גליון לשבת פרשת נח – מלא בכל טוב כתמיד וברוח המהפכה הרביעית האהובה עלינו. מה בגליון?

כפי שצויין בשער, הגליון שלנו **מוקדש לנושא המהפכה הרביעית** כששני השיעורים שבו הינם **שני חלקי השיעור** מכנס ההשקה לספר **'המהפכה הרביעית'** שהתקיים בחול המועד סוכות. **אין מתאים יותר** לגליון העוסק במהפכה הרביעית מאשר **פרשת נח**, המזמינה אותנו **לפנות לבנינוח**, לתקן ואת העולם כולו **ולטהר אותו במבול של מי הדעת הטהורים**. השיעור הראשון – **עוז למהפכה** – נוגע בעצב החשוף של מושג המהפכות בתורה – כיצד ניתן לדבר על **מהפכות בתורת הנצח**? מהו הכח המניע מהפכה? השיעור חושף **שני פנים שיש בתורה, בישראל וכביכול אף בקב"ה עצמו** – פני האובייקטיביות הבלתי־משתנה (**חפצא**) ופנים 'אנושיות' יותר המבטאות רגש סובייקטיבי משתנה (**גברא**), המלמד על **העוז הנדרש בלימוד התורה**. שיעור מופלא ומהפכני, שלמרות אורכו נותר מובן ונוגע (עם פרקי־בונוס גם לחובבי העיון הפנימי בנגלה שבתורה). **חובת־קריאה!**

השיעור השני – **סוד ארבע המהפכות** – הוא חלקו השני של שיעור ההשקה [והוא **נמסר לאחר סיום השידור**], ובו מגלה הרב **פנים חדשות במבנה ארבע המהפכות**, הנלמד שוב ושוב קרוב לעשר שנים, ובכל פעם מניב עוד חידושים. השיעור פותח **בארבעה רזייתורה שמתגלים בארבע המהפכות**, וחותרם במבנה העליה הפנימי של "סוד הוי" המשתקף בהן. גם במדור **מענות ותשובות** תוכלו לקרוא על **ענייני המהפכה הרביעית הלכה למעשה**. **בשלהי החג** נהרגו **על קידוש ה'** שניים **ממשפחות בני החבורה** במלחמה הקשה – **הקדושים שלמה אביעד ניימן ושובאל בן־נתן** – ה' **יקום דמם**. את **מכתב הניחומים** של הרב למשפחותיהם, תוכלו לקרוא במדור **מענות ותשובות**. שה' **יאמר די לצרותינו** – ינחיל נצחון לעם ישראל, ירפא את כל הפצועים, יחזיר את כל החטופים – **ויקום "לעינינו נקמת דם עבדיך השפוף"** יחד עם **"הקיצו ורגנו שוכני עפר"** בביאת **משיח צדקנו** תכף ומיד ממש.

שבת שלום ומבורך,

המערכת

<<< לרכישת הספר החדש 'המהפכה הרביעית': 058-6729270 | bit.ly/four-revolution

סדר הלימוד **לשבוע פרשת לך־לך** הבעל"ט:

נ"ך יומי – איוב פרקים טו־כא; **משנה** – בבא קמא פרק ח.

נקודה

מעובדת מתוך שיעור

פני ה' – נצחיות ושינוי

הצורך (כאשר הקב"ה מחייך ואומר "נצחוני בני נצחוני"). שני הממדים מתבטאים בשני סוגי לומדים – "סיני" ו"עוקר הרים". ה"סיני" בקי בכל התורה כלשונה, ללא שינוי, ו"עוקר הרים" מעמיק, מחדש ומחולל מהפכות בתורה (ככל שחולף הזמן, וממד ה"סיני" שבתורה נגיש וזמין לכל – באמצעי המדיה השונים – מקבל ממד ה"עוקר הרים" יותר חשיבות).

"ישראל, אורייתא וקוב"ה כולא חד" – אם אנו מוצאים את שני הממדים בתורה ובישראל, מתבקש לחפש אותם גם אצל הקב"ה, כביכול. על ה' כתוב "נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם כי לא אדם הוא להנחם", אך לפעמים אנו מוצאים בתורה שה' מתנחם כ"אדם". יש לה' פנים של אמת-שכלית בלתי משתנה, "הוא היודע והוא הידוע והוא הדעה עצמה", וגם פנים של "עצם הטוב", המרחם על ברואיו ומיטיב להם לפי צרכיהם המשתנים. בתיקוני הזהר כתוב שעל אף ש"אני הוי' לא שניתני", הרי לגבי החוטאים ה' משתנה ומסתתר – מתלבש בתוך המציאות כדי להגיע למקומם ולעורר אותם לתשובה ולשינוי. "פנים בפנים דבר הוי' עמכם" – ה' מדבר עמנו עם שתי הפנים, פני ה"לא אדם" הבלתי-משתנה ופני ה"אדם" המגיב למציאות, מחולל בה שינויים ומקדם אותה לתכליתה הטובה.

בעומק, "ישראל, אורייתא וקוב"ה כולא חד" ממש, כאשר התורה וישראל הם שתי הפנים של ה' – התורה מבטאת את פניו הנצחיות של ה', וישראל, עליהם נאמר "הוי' עז לעמו יתן", מבטאים את כח העוז האלוקי ("תנו עז לאלהים על ישראל גאותו"). "מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר", גם לתורה, והשעשוע של ה' דווקא הוא בעוז המהפכני של ישראל, המוביל את העולם כולו ליעודו כ"דירה בתחתונים".

תורתנו הקדושה היא נצחית ובלתי-משתנה – "זאת התורה לא תהא מוחלפת" – ואף על פי כן רואים שבמשך הדורות הולכת התורה ומתפתחת, מקבלת ממדים נוספים ופנים חדשות, ובמובנים מסוימים אף עוברת שינויים ומהפכות מן הקצה אל הקצה. הכיצד?

באמת, יש בתורה שני ממדים: על הממד הנצחי והבלתי-משתנה של התורה נאמר "אין 'אמת' אלא תורה" – האמת היא קבועה ונצחית. על הממד המשתנה והמתפתח של התורה נאמר "אין 'עז' אלא תורה" – בשביל לחולל שינוי נדרש עז. עוזת דקדושה היא חדות ענה – "העז והענוה לחי עולמים" – וביטויה הראשון הוא העוז והודות בטעות, לשנות דעה ולהתקדם. האמת שבתורה מתגלה בתורה שבכתב, שנתנה חתומה ולא השתנתה. העוז שבתורה מתגלה בתורה שבעל פה, הצומחת ומתפתחת מדור לדור. האמת הנצחית של התורה מתבטאת בעיקר בשכל האובייקטיבי של התורה ואילו העוז לשנות נובע מהלב של התורה, הממד הסובייקטיבי שבה, הרגיש לשינויי המציאות (בלשון הלמדנית האובייקט והסובייקט הם החפצא והגברא).

שתי התכונות מופיעות גם בלומדי התורה, עם ישראל, כמחויבות מלאה לתורת הנצח לצד העוז לפסוק כהבנתם בתורה המסורה בידיהם ואף לתקן תקנות ולחולל שינויים לפי

שיעור

על נצחיות ושינוי בתורה, בישראל ובה'

עוז למהפכה

קיצור מהלך השיעור

שמחת בית השואבה השנה היתה גם שמחה של תורה – שמחה של השקת **הספר 'המהפכה הרביעית'** שהעולם מצפה לו זמן רב. בספר מתוארות **ארבע המהפכות בלימוד התורה** – מהפכת **כתיבת התורה** שבעל פה, מהפכת לימוד תורה **בשכר**, מהפכת לימוד תורה **לנשים** וגולת הכותרת, המהפכה הרביעית, לימוד התורה **לאומות העולם**. השיעור שהוקדש לענין נגע בעצב הרגיש ביותר בענין – **מהו הכח לחולל מהפכה בתורה**, ובעצם כיצד בכלל ניתן לדבר על שינוי ומהפכה בתורה **בלתי־מוחלפת ובלתי־משתנה**. **פרק א** מסביר שבשביל המשימות של דורנו – **המלחמה** באויבי ישראל **וקירוב העולם** כולו – נדרשת בנפש תכונת העוז המניעה מהפכות, **עוזת דקדושה** הכרוכה במדת הענוה. **פרק ב** עוסק בשני הממדים בתורה – **אמת** בלתי־משתנה ועוז של **שינוי** – שהם מחד **החפצא והגברא** (האובייקט והסובייקט), **השכל והלב** שבתורה. **פרק ג**, המופלא, מגלה כיצד שני הממדים הללו קיימים **גם בעם ישראל וגם בה'** יתברך, ובעצם "כולא חד" (כאשר שני פניו של ה' עצמו הם ישראל והתורה). **פרק ד** הוא 'בונס' (שנסף אחרי השיעור) – התבוננות בסוגית **"הזהב קונה את הכסף"**, המחחישה כיצד כח השינוי, המבוסס על היכולת **להודות בטעות ולשנות דעה**, מופיע אצל **רבי**, מחולל המהפכה הראשונה (מומלץ במיוחד ללמוד אותו יחד עם הערות השוליים). לשיעור קדם **פאנל מרתק** של תלמידי־הרב שדברו על המהפכה הרביעית ובדבריו הרב שובצו התייחסויות לדברים שנאמרו בו – מומלץ לכל אחד לצפות או להאזין לדברים.

החשובות שלנו היום. אני לא אומר אותן לפי סדר העדיפויות, אלא לפי סדר האקטואליה שלהן: אנחנו צריכים לנצח את האויבים שלנו, שיהיה לנו "דין נצח". הנושא הערב היה הפן המשלים, המשימה השנייה – לפתוח את השערים ולהפיץ

א. עוז מהפכני

שתי המשימות של דורנו

מועדים לשמחה לכולם, שתהיינה הרבה בשורות טובות השנה. ראיתי מרחוק את הפאנל שהיה פה, ובסופו דברו על שתי המשימות

היחס בין שתי המשימות, נצחון על האויבים וקירוב כל העולם, הוא בעצם "סור מרע ועשה טוב"

את המעיינות חוצה, עד חוצה שאין חוצה הימנו^א. המשימה הזו גם פורצת את חומות ההבדלה המוחלטת שהיתה עד כה בין התורה של עם ישראל, העם הנבחר, לבין כללות

האנושות, הכל כדי שנוכה בקרוב ממש לקיום היעוד "כִּי אֲזַ אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שָׁפָה בְרוּרָה לְקָרָא כְּלָם בְּשֵׁם הוִי' לְעַבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד"^ב.

היחס בין שתי המשימות, נצחון על האויבים וקירוב כל העולם, הוא בעצם "סור מרע ועשה טוב"^ג. בפשטות משמע שהסדר הוא קודם "סור רע" ואחר כך "ועשה טוב", קודם ננצח את האויבים ואחר כך נדאג לעשות טוב לכל העולם, נקיים את המשך הפסוק – "בקש שלום ורדפהו", כולל רדיפה "במקום אחר"^ד, להגיע הכי רחוק ולהיטיב. אבל, כמו ששמענו קודם מהרב יוסי, עורך הספר, לפי דרך הבעל שם טוב צריך לקיים "סור מרע" על ידי "ועשה טוב"^ה. הסברנו שיש כאן שני דרכים של בידור, כמו שמוסבר בחסידות^ו – "סור מרע" כהכנה ל"ועשה טוב" הוא ברירת פסולת מתוך אוכל, קודם נחסל את כל האויבים ואז נדאג למי שישאר, ו"סור מרע" על ידי "ועשה טוב" הוא ברירת האוכל מהפסולת, השקעה ב'טובים' שתגרום לדחיה וחסיון של האויבים. דווקא הדרך של "סור מרע" על ידי "ועשה טוב", ברירת האוכל מתוך הפסולת, מותרת בשבת. בעוד מלאכת "בורר"

נרשם ע"י איתואל גלעדי. לא מוגה. ערב השקה לספר המהפכה הרביעית (ח"א). אור ל"כ תשרי תשפ"ה – כפ"ח. א ביטוי שגור בשיחות הרבי מליובאוויטש.

ב צפניה ג, ט.

ג תהלים לד, טו.

ד ירושלמי פאה פ"א ה"א; במדבר רבה יט, כז; תנחומא חקת כב.

ה בית אהרן לקוטים קמו, א. וראה גם קדושת יום טוב פרשת מצורע ו**להפוך את החשך לאור** פ"ז.

ו ראה המשך תעריב ח"ב ס"ע א'מה ואילך. שם עמ' א"נח ואילך. ובכ"ד בדא"ח (וראה שפת אמת שמיני תרנ"ח לגבי גרים).

שאסורה בשבת היא הסתכלות על הפסולת והוצאתה מתוך הטוב. בכל אופן, כמו ששמענו קודם מפי כל הדוברים, צריך להיות היום בידור בתוך האומות – מי מתקרב לה', על ידי קשר לעם ישראל וקבלת תורת ישראל, ומי אויב של עם ישראל (שהוא גם אויב של ה') שדינו להדחות.

מניע המהפכות – מדת העוז

הנושא שלנו הערב הוא השאלה – איזה כח

בנפש מניע את כל המהפכות שלנו?

בעצם, מהמהפכה הראשונה של רבינו הקדוש, רבי, שחידש שמותר ומצוה לכתוב את התורה שבעל פה, כדי שלא תשתכח תורה מישראל, את כל המהפכות מניעה דרשת הפסוק "עת לעשות להו' הפרו תורתך"^א – כדי שלא תשתכח התורה מישראל יש להפר את האיסור של כתיבת התורה שבעל-פה^ב.

אחר כך באה המהפכה השניה, שתלמיד חכם או רב יכול – מותר לו ואפילו מצוה עבורו – לקבל תמיכה מהקהילה. בזכות המהפכה הזו יש לנו היום – כבר דורות רבים, במיוחד מאז הבית-יוסף, מחבר השו"ע – כוללים לרוב ואת ממסד הרבנות שבכל עיר ועיר.

המהפכה השלישית, שעדיין אקטואלית מאד, היא חינוך בנות, לימוד תורה לנשים. הרבי אמר בפירוש שזהו סממן של הגאולה, עלית המלכות, הנוקבא. בעצם, מהפכה זו קשורה לעצם הלזו של החסידות, מאז הבעל שם טוב. כמו שמתוארים יסודות חינוך בנות בספר הזכרונות של הרבי הקודם^ג. הוא מתאר שבין בנות החסידים היו למדניות ממש, פוסקות הלכה מול רבנים גדולים. זו ההשראה למהפכה הזו,

א ראה לדוגמה: זכריה ב, יב; במדבר רבה כב, ב; רש"י על במדבר י, לה. ובכ"מ.

ב תהלים קיט, קכו.

ג גיטין ס, ב. ראה הקדמת הרמב"ם למשנה תורה.

ד שיחת ש"פ אמור תש"נ (תו"מ ח"ג עמ' 174).

ה פצ"ג.

בהקשר שלנו, נוסף שהמלה **עז** רומזת לשני פסוקים שאחד מסביר את השני: ה**ע** של **עז** רומזת לפסוק היסודי כאן, "עת לעשות להוי' הפרו תורתך", וה**ז** רומזת לפסוק בסוף נבואת מלאכי, "זכרו תורת משה עבדי"^{טז} (ב**ז** רבתי) – המניע כאן ל"עת לעשות להוי' הפרו תורתך" הוא שלא תשתכח תורה מישראל, "זכרו תורת משה עבדי".

"העז והענוה"

אנחנו אומרים בתפלת "האדרת והאמונה", שהיו צדיקים שאמרו בכל יום^{יז}, "העז והענוה לחי עולמים". עוז הולך יחד עם ענוה. זו מעין נשיאת הפכים – אדם עם עוז של קדושה הוא חזק ותקיף, תכונות שלא הייתי מזהה דווקא עם ענוה. אבל לפי התפלה הזו משמע שעוז אמתי של קדושה בא עם ענוה. יש עזות דקליפה ויש עזות דקדושה, והענוה היא שמבדילה ביניהן. ההלכה הראשונה בטור (ובמהדורא בתרא של שו"ע אדה"ז) היא מאמר יהודה בן תימא "הוי עז כנמר"^{יח} – "אל יבוש מפני המלעיגים"^{יט}, צריך להיות עז. אפילו כתוב שישראל "עזין שבאומות"^כ – אין עזות כמו העזות היהודית. כאשר העזות מבוררת היא הולכת יחד עם ענוה. איפה רואים הכי מובהק את הקשר בין עוז לענוה? כמו שעוד נראה, הכי הרבה עוז צריך בשביל להודות בטעות, או אפילו סתם להודות ברבים שאני חוזר בי, שכעת נדרש שינוי – זו באופן מובהק עזות שבאה רק מתוך ענוה.

^{טז} מלאכי ג, כב.
^{יז} ראה אודות ר' משולם איגרא – זכרונם לברכה (פרלוב) ח"י תשרי. וראה גם פע"ח שער הזמירות פ"ד; מטה אפרים סי' תריט סל"ה. ועוד.
^{יח} אבות פ"ה מ"כ.
^{יט} שו"ע או"ח ס' א, א (ברמ"א).
^כ ביצה כה, ב.

חוץ מהחפץ חיים שפסק שהגיע הזמן שחייבים ללמד בנות, אישר את השינוי. גם הרבי מגור אז, בעל ה"אמרי אמת", וגם הרבי הקודם של חב"ד, אדמו"ר הרי"צ – כולם פה אחד אמרו שחייבים עכשיו להרתם למשימה הזו, שמביאה את האיש והאשה למצב של "שוין בקומתן", בלשון הקבלה. שוב, כמו שכבר אמרנו, זהו סממן של הגאולה.

כל סדר תולדות עולם הוא בסדר של עליה^{כא}. יש ירידת הדורות, ובמקביל יש גם עלית הדורות^{כב}. עלית הדורות היא עלית המלכות, ואם המלכות עולה גם כל שאר המציאות – כל הספירות, כל הפרצופים, כל העולמות – עולה מעלה-מעלה עד אין סוף. כמובן, גם המהפכה הרביעית – הפצת תורה לכל העולם, שתגרום לעליה של כל האנושות – היא חלק מעלית הדורות. וכאשר הכל יעלה מספיק יופיע ה"אור חדש על ציון תאיר"^{כג} של מלך המשיח. אבל חוץ מהפסוק "עת לעשות להוי' הפרו תורתך", שמוסבר באריכות בספר איך הוא קשור בעומק לכל המהפכות,

מהו הכח הנפשי העיקרי שמניע את המהפכות? מה התכונה העיקרית של התורה עצמה שדורשת מאתנו להתקדם, להתחדש, להתעלות ולהשתנות? כתוב "הוי' עז לְעַמּוֹ יִתֵּן הוי' בְּרַךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם"^{כד} – בשביל להגיע לשלום צריך קודם כל עוז. בשביל לחולל מהפכה, להתקדם ולהשתנות צריך את מדת העוז בנפש.

^{כא} על ארבע המהפכות עצמן כסדר פנימי של עליה ראה בח"ב של השיעור – נדפס לקמן.
^{כב} יג ראה פרי צדיק ואתחנן אות כא וכי תבוא אות טז (בשם הרבי מפרשישחא), חסדי דוד הנאמנים ח"ה עמ' 105.
^{כג} ובכ"מ.
^{כד} יד סיום ברכת "יוצר אור" בנוסח אשכנז (וראה ביאורו בדא"ח – אף שאינו בנוסח הארז"ל – לקו"ת שה"ש ט, ב, בסיום לקו"ב להקדמת דרך חיים ועוד).
^{כה} טו תהלים כט, יא.

ראשית־תיבות של חסד־גבורה. "חסד דרועא מינא, גבורה דרועא שמאלא"^{כח} – בגבורה יש גם משמעות של "שמאל דוחה"^{כט} ובחסד משמעות של קירוב וחיבוק, "מינו תחבני"^ל. כתוב^{לא} שהימים הנוראים הם "שמאלו תחת ראשי" וסוכות הוא "וימינו תחבני".

לכאורה, כאשר מדברים על קירוב של כולם זהו מסר של "מינו תחבני" וכאשר מדברים על הבדלה נשמע יותר גבורה, אבל כעת נגיד מסר קצת הפוך: כמו ששמענו בפאנל, המהפכה הרביעית דורשת מאתנו לצאת לעולם אחרי רדיפות של אלפי שנים, אחרי שואה, שה' ירחם על שארית הפליטה של העם הנבחר שלו, של הבנים שלו. אם אומרים שעכשיו צריך לפרוץ את המחיצות, "יפוצו מעינותיך חוצה"^{לב}, מאיפה בא הכח לכך? רק עזות! צריך המון גבורה בשביל לעשות זאת. כמה שזהו מסר של קירוב, של חיבוק, של חסד, החסד לבד – גם החסד של אברהם אבינו – לא יעשה כלום, צריך גם עזות. לפעמים צריך עזות בשביל לאהוב ולקרב^{לג}.

בעצם, המניע לכל המהפכות שדברנו עליהן, שכתבנו עליהן בספר החדש, הוא עזות לומר שהפסיקה של התורה משתנה מן הקצה אל הקצה, מהיפך להיפך. למה? כי הגיע הזמן. מי קובע זאת? מי קורא את המפה האמתית? גדולי ישראל בכל דור – רבי קרא את המהפכה הראשונה; הבית יוסף את המהפכה השנייה; הצדיקים שהזכרנו קודם, יחד עם אשה שצריך להזכיר, שרה שנירה, בסמכות הרבי מגור, קראו את המפה נכון, ועם המון עזות, חוללו את המהפכה. על המהפכות הזו בתורה כתוב "הוי עז לעמו יתן".

לאברהם אבינו, היהודי הראשון, יש מלא ענוה – הוא אומר "ואנכי עפר ואפר"^{כס}, ראשית ביטוי הענוה בתורה. אבל, עם הענוה, יש לו עוז. קודם כל, הוא שובר את הפסלים של אבא שלו^{כב} – מעשה של תעוזה, עוז. אחר כך הוא "אברם העברי"^{כג}, "כל העולם בעבר אחד והוא בעבר האחר"^{כד}, הוא הפוך מכולם, אבל הוא יוצא מהעבר שלו, פורץ את הגדרות והמחיצות, ומפרסם אלקות בעולם. מאיזה כח בנפש זה בא? אפשר לומר שהכל בא מאהבה – בגלל האהבה שלו לכל הבריות הוא מפיץ לכולם. אבל, בכל אופן, מאיפה בא לו התוקף לפעול כך? זו עזות דקדושה^{כה}. אברהם אבינו הוא דוגמה מצוינת של "העז והענוה", לכך שבקדושה עוז וענוה הולכים יחד. הענוה זוקף הכל לזכות העליון, זוכר "כי הוא הנתן לך כח לעשות חיל"^{כו}. זו ההכרה שכאשר אני עושה משהו עם עוז – הכל ממנו יתברך.

קירוב מתוך עזות

עכשיו נאמר רמז חשוב: סתם חג בתורה הוא חג הסוכות. אם כתוב סתם "חג" – בלי תוספת, כמו 'חג הפסח' או 'חג השבועות' – הכוונה לחג הסוכות, "זמן שמחתנו" עליו כתוב "ושמחת בחגך"^{כז}. בקבלה המלה חג, מלה פשוטה של שתי אותיות, היא הרבה פעמים

כא בראשית יח, כז.

כב בראשית רבה לח, יג.

כג בראשית יד, יג.

כד בראשית רבה מב, ח.

כה ורמז: אהבה עזות – שתי מדות אברהם – עולות מלכות העולה "אברהם אברהם" (בראשית כב, יא), היינו שיאברהם הוא הממוצע כאן.

כו דברים ח, יח.

כז דברים טז, יד.

כח הקדמת תקו"ז ("פתח אליהו").

כט סוטה מז, א; סנהדרין קז, ב; זר ח"ג קעז, ב.

ל שה"ש ב, ו; שם ח, ג.

לא זר ח"ג ריד, ב; שעה"כ דרושי ר"ה פ"א.

לב משלי ה, טז.

לג ראה תו"א ט, ג ובכ"ד.

אברהם אבינו הוא
דוגמה מצוינת של
"העז והענוה",
לכך שבקדושה
עוז וענוה הולכים
יחד

התורה. בכל זאת, חידוש כזה בתורה קורה – הוא קרה של פעמים וכעת הוא עומד לקרות פעם רביעית, במהפכה הרביעית היא ממש חלק מהתהליך של גאולה ומשיח. עוז הוא העזות לשנות.

העוז הוא התורה שבעל פה, לכן לכתחילה היא לא נתנה להכתב, אלא רק לעבור מפה לאזן מרב לתלמיד. המעבר

מפה לאזן מאפשר לתורה שבעל פה לקבל כל פעם פנים חדשות, ברוע, ולעבור שינוי מהותי, אפילו מההפך אל ההפך – הכל לטובת התפתחות התורה, לטובת עם ישראל והצרכים שלו. התורה שבעל פה היא התורה של עם ישראל והיא רגישה לצרכים של עם ישראל, רגישה לקורותיו – היא מכירה במה שקורה עם עם ישראל, רוצה שעם ישראל יגיע יחד עם כל העולם לגאולה. שם נמצא העוז, "הוי" עז לעמו יתן"^מ. ה' נותן את העוז לעם שלו, ואז ה' מברך אותנו שנשתמש בו, נצל את העוז הזה שה' נותן לנו, בכיוון הנכון. בסוף, כשנעשה זאת, יגיע השלום, על ידי מלך המשיח, שיביא שלום לעולם, לכל העולם כולו. אז באמת כל הטובים יהיו קרובים, כאשר בסוף ממש – כפי שכתוב בפירוש^{מד} ביחס לתקופה הנסית של ימות המשיח – כולם יהיו יהודים.

הזכירו קודם, בפאנל, את הפסוק "ורבים מעמי הארץ מתייהדים כי נפל פחד היהודים עליהם"^{מה}. להתייחד פירושו להיות יהודי, להיות מאמין – כמו שאברהם אבינו מאמין. זו שאלה אם ההתייחדות גיור היא כהלכה או לא, אבל

מג "הוי' עז לעמו יתן" עולה "אין מזל לישראל" (שבת קנא, א) – מזל היינו קביעת מציאות מלמעלה, אך נשמות ישראל "המה היוצרים" (דה"א א, כג; וראה בראשית רבה ח, ז) מלמטה, דווקא.

מד ילקוט ראובני וישלח סוף אות קע.
מה אסתר ח, יז.

המעבר מפה לאזן מאפשר לתורה שבעל פה לקבל כל פעם פנים חדשות, בשקט, ברוע, ולעבור שינוי מהותי, אפילו מההפך אל ההפך

ב. אמת ועוז בתורה

אמת ועוז

חז"ל אומרים "אין עז" אלא תורה^{לד} וגם אומרים "אין אמת" אלא תורה^{לה}. האם אמת ועז הם אותו דבר? הם משלימים:

בספר התניא כותב אדמו"ר הזקן בפירוש^{לו} שכאשר התורה נקראת "עז" הכוונה לתורה שבעל פה. הוא מביא מ"אשת חיל" את הפסוק "הגרה בעוז

מתניה"^{לז} ומסביר שמתניים הן האמונה בה, שמעמידה את כל היהדות, אבל מי מחזק את האמונה? לימוד התורה שבעל פה, לימוד הש"ס, סיום הש"ס בכל קהילה חסידית במשך השנה (בחלוקת המסכתות). לימוד התורה שבעל פה הוא שמחזק את האמונה, ודווקא עליה נאמר "אין עז" אלא תורה". לעומת זאת, המאמר המקביל, "אין אמת" אלא תורה", הוא על התורה שבכתב, "משה אמת ותורתו אמת"^{לח}. מה ההבדל בין אמת לעוז? אמת היא קבועה, לא משתנה, "אני הוי' לא שניתי"^{לט} – כמו שה' לא משתנה כך התורה לא משתנה, היא נצחית, כמו שכתוב ב"עיקרי האמונה של הרמב"ם". התורה היא אמת ולכן היא נצחית – דבר נצחי לא משתנה. לכן כאשר מדברים על שינוי בתורה מתעוררת התנגדות. "חדש אסור מן התורה"^{מא}, כמו שדרש החתם סופר^{מב} – אסור לחדש בתוך

לד שה"ש רבה א, כג.

לה ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח; הקדמת איכה רבה פסקה ב; פסיקתא דרב כהנא פסקא טו אות ה.

לו אגרת הקודש א.

לז משלי לא, יז.

לח תנחומא קרח יא.

לט מלאכי ג, ו.

מ פיה"מ לרמב"ם הקדמת פרק חלק (וראה השוואה לכך במאמר "עיקרי האמונה של פנימיות התורה" בספר **אמונה ומועדות**).

מא קדושין לח, ב.

מב שו"ת חתם סופר או"ח סי' כח, קמח, קפא; יו"ד סי' יט.

ראה **מחול הכרמים** פ"ו הערה טז.

הא בהא תליא, הנצחון על המן פועל אצל אומות העולם שרואים אותו התעוררות עצומה להתייהד

האובייקטיביות של התורה, ויש לה פן נשי, שהוא הסובייקטיביות של התורה, כמו מח ולב.

נוהגים לומר שככלל התורה שבכתב היא חפצא והתורה שבעל פה היא גברא^{מח}. במצוות התורה יש מצוות שהתכלית והגדר שלהן הם לעשות משהו במציאות. לדוגמה, יש מצוה לבנות את בית המקדש^{מט} – "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"^נ. מצוה היא הרצון של ה' – מה ה' רוצה במצוות בנין בית המקדש? על פי פשוט, ה' רוצה שיהיה בית מקדש. זו מצוה של חפצא – הוא רוצה שהדבר הזה יתקיים במציאות. לעומת זאת, יש מצוה של גברא. אולי נאמר שבמצוות בנין בית המקדש ה' רוצה שאני אתעסק בבניה, שאתמסר כולי לבנין בית המקדש. אם זו הכוונה – זו מצוה של גברא במקרה הזה, במצוות בנין בית המקדש, הרבה יותר פשוט לומר שהיא מצוה של חפצא, אבל יש גם צד אחר.

יש גם צד שלישי, שאולי המצוה היא לא הפועל ולא הנפעל אלא הפעולה – אולי רצון ה' הוא האינטראקציה בין החפצא והגברא. כך אומר הגאון מרוגאטושוב, שיש בתורה שלשה דברים – פועל־פעולה־נפעל^{נב}. בכל אופן, ככלל, יש 'צווי דינים' (בלשון ר' חיים מבריסק) – חפצא וגברא. שוב, יש תורה אחת. לתורה הזו יש גם שכל וגם רגש, חפצא וגברא.

התכללות החפצא והגברא

בעצם, כמו בכל דבר שבקדושה, יש כאן התכללות^{נב}:

הזכרנו שהפן הקבוע והנצחי בתורה הוא האמת שבה, "אין אמת אלא תורה", ושאותו פן הוא גם ממד החפצא שבתורה, הסוד של

לא לחשוב שמי שמתיהד נשאר רק מחסידי אומות העולם – פשוט שזה הרבה יותר. זהו המסר של פורים (החג בו הרבי מליובאוויטש הרבה לדבר על "מיהו יהודי" וג'יור

כהלכה): מצד אחד, הנצחון כנגד המן הרשע שרצה להשמיד ולאבד את העם שלנו, צריך לתלות אותו על עץ גבוה חמשים אמה. מצד שני, והא בהא תליא, הנצחון על המן פועל אצל אומות העולם שרואים אותו התעוררות עצומה להתייהד.

תורת החפצא ותורת הגברא

כמו שהמלה חג היא ראשי תיבות חסד־גבורה, בלמדנות של הגמרא, של ההלכה, הרבה פעמים אותיות חג הן עוד ראשי תיבות מאד חשובים – חפצא־גברא. אם נשווה בין שני ראשי־התיבות, חסד־גבורה וחפצא־גברא, נראה שהחפצא שייך לימין והגברא שייך לשמאל. המלה גברא היא לשון גבורה – גברא בארמית פירושו גבר, השרש של המלה גבורה. דווקא המושג גברא הוא בשמאל. לעומת זאת, כתוב שה' הוא "חפץ חסד"^{נז}, מכאן לומדים שחסד קשור לחפץ, חפצא.

מהם חפצא וגברא? אובייקט וסובייקט. מהי מצוה של חפצא? דגש על כך שיקרה משהו, איזה שינוי, במציאות החיצונית, בחפץ, באובייקט. אובייקט הוא גם שכל – השכל חושב על המציאות כפי שהיא, על האמת האובייקטיבית. אבל הלב הוא לא כמו השכל, הלב הוא הגברא, הוא הסובייקט – יש לו רגש, הוא מלא רגש, הוא שופט את המציאות וגם פועל בתורה לפי הרגש שלו. זו תורה אחת, "כולם מרועה אחד נתנו"^{נח}, אבל לתורה האחת הזו יש פן זכרי יותר,

מח סברת האחרונים בכ"מ (בנוגע ליחס בין דאורייתא לדרבנן) – ראה לדוגמה אתון דאורייתא (יוסף אומץ) ככלי אות ד; שו"ת מענה אליהו סוף תשובה קח.
מט ראה רמב"ם הלכות מלכים פ"א, א"ב.

נ שמות כה, ח.

נא ראה מפענח צפונות פ"ב.

נב ראה לקו"ת תזריע כג, ד. וברבי מקומות בחסידות.

מו מיכה ז, יח.

מז חגיגה ג, ב.

התורה שבעל פה מרככת את דין האמת הנוקב והתקיף שכתוב בתורה שבכתב ומגלה בו את ממד החסד^ט. לכן, "תורת חסד" היא הגברא שבחפצא.

גם בתוך ה"תורת חיים", התורה של הגברא, ממד החידוש שבתורה שבעל פה אפשר למצוא התכללות. עצם כח החידוש וההשתנות, מתוך עז של תורה, הוא הגברא שבגברא. אך על ש"כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש כבר נאמר למשה מסיני"^ט – גם השינויים שבכל הדורות הם חלק מנתינת התורה מסיני^{טא} (וכך גם כאשר בסיום פרשת בראשית כתוב "וינחם הוי' כי עשה את האדם בארץ ויתעצב אל לבו"^{טב} – כדלקמן – הנחמה הזו היא גופא

רואים שבהרבה דברים התורה שבעל פה מרככת את דין האמת הנוקב והתקיף שכתוב בתורה שבכתב ומגלה בו את ממד החסד. לכן, "תורת חסד" היא הגברא שבחפצא

"חפץ חסד". שתי התכונות הללו רומזות לשני כינויים עצמיים של התורה – "תורת אמת"^{גג} ו"תורת חסד"^{גד}. יש לתורה גם כינוי עצמי שלישי, "תורת חיים"^{גה}, אך בעוד שני הכינויים הראשונים מפורשים במקרא – "תורת אמת" בנביאים (בנבואת מלאכי, חיתום הנבואה) ו"תורת חסד" בכתובים (ב"אשת חיל") – הכינוי השלישי הוא מטבע לשון של חז"ל בסיום התפלה, בברכת "שים שלום". היחס בין התורה והתפלה הוא גופא יחס בין ה"חפצא", התורה האמתית והנצחית, וה"גברא", התפלה הבוקעת מלבו של האדם ("עבודה שבלב זו תפלה"^{גו}), וגם הכינוי "תורת חיים" רומז לכך שהתורה רגישה לשינוי החיים ומתאימה את עצמה אליהם.

אכן, באופן יחסי, גם את שני הכינויים "תורת אמת" ו"תורת חסד" אפשר להתאים למושגים חפצא וגברא, כפי שהם בתוך החפצא של התורה גופא. "תורת אמת" היא הממד היציב והבלתי משתנה של התורה, החפצא שבחפצא, התורה שבכתב שאותיותיה מנויות וספורות ללא כל שינוי. "תורת חסד" היא כינוי המתאים יותר לתורה שבעל פה – תורת ה"אשת חיל", שבסוד "מלכות פה, תורה שבעל פה קרינן לה"^{גז}, ובפרט "פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה" היא תורה הנלמדת מפי הרב (כדברי חז"ל ש"תורת חסד" היא תורתו של מי שלומד תורה על מנת ללמד^{גח}) – כפי שרואים שבהרבה דברים

נט דוגמה עיקרית לכך היא דין "עין תחת עין" (שמות כא, כד) המוסבר בתורה שבעל פה כתשלום ממון (ב"ק פג, ב). "תורת חסד" אינה דין דרבנן, אלא דין דאורייתא ממש (בו התורה שבעל פה מפרשת את התורה שבכתב) – התכללות הגברא (תושבע"פ) בחפצא (תושב"כ). בהקשר זה, ההתכללות המקבילה בתוך ה"גברא" היא דינים דרבנן להם מביאים אסמכתא מהתורה שבכתב (אך זו "אסמכתא בעלמא", שלא הופכת את הדין לדאורייתא), לעומת תקנות חז"ל מובהקות שהן בגדר תורה שבעל פה שבתורה שבעל פה (וגם בכך שתי בחינות – תקנות שהן "משמרת למשמרת" ו"עשו סיג לתורה" ותקנות שהן שינוי ממש מדין תורה, דוגמת פרוזבול או הדין של משיכה קונה – והיינו תושב"כ שבתושבע"פ שבתושבע"פ ותושבע"פ שבתושבע"פ שבתושבע"פ, וד"ל).

ס ויקרא רבה כב, א. מה ש"נאמר למשה מסיני" רמז בתורה שבכתב גופא – בקוצי האותיות (ראה מנחות כט, ב), באסמכתאות (כנ"ל בהערה הקודמת) וכיו"ב.

סא ועוד, כל מושג המהפכנות והחידוש בתורה נלמד מהפסוק "תורה מאתי תצא" (ישעיה נא, ד) עליו אומרים חז"ל "תורה חדשה מאתי תצא, חדוש תורה מאתי תצא" (ויקרא רבה יג, ג). אפשר לחשוב ש"תורה חדשה" מוחקת את כל מה שקדם לה (בבחינת "עוקר הרים", שיתבאר בפנים בסמוך), אך סדר הדברים בחז"ל מדגיש שכל ה"תורה חדשה" אינו אלה "חדוש תורה" של התורה הקודמת (עוז לחדש את הנצח עצמו), ודוק.

סב בראשית ו, ו.

גג מלאכי ב, ו.

גד משלי לא, כו.

גה על שלשת הכינויים העצמיים של התורה ראה גם סה"מ ש"ת, עמ' 109. שיעור אור לג' סיון תשפ"ב ובכ"ד.

גו תענית ב, א.

גז תקו"ז תקו"ז ("פתח אליהו").

גח נח סוכה מט, ב.

התורה. באותו אופן, יש את הפן של התורה שבכתב שבעם ישראל והפן של התורה שבעל פה של עם ישראל – יש את האמת הנצחית של עם ישראל, הבלתי־משתנה, ויש לו את העז לשנות, שהוא התורה שבעל פה.

התורה שבישראל היינו המחויבות לתורה הבלתי־משתנה, אבל העזות של ישראל היא שלפעמים צריך לשנות בשביל לממש את רצון ה' בדירה בתחוננים^{טז} – שינוי לטובה. בעצם, כמו שאמרנו, השינוי הזה כבר היה כתוב – "כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש כבר נאמר למשה בסיני". זו היכולת להחזיק בשני הקצוות יחד, הפרדוקס היהודי, נשיאת ההפכים ששרשה במה שה' עצמו נקרא נושא הפכים, נמנע הנמנעות^{טז}. יש מחלוקת בחז"ל מה קודם בלימוד התורה – "סיני" או "עוקר הרים"^{טז}. "סיני" היינו מי שבקי בכל התורה שבכתב והתורה שבעל פה, יודע הכל. "עוקר הרים" הכוונה מי שמחדש – הוא נקרא בפירוש "עוקר", הוא עוקר איזה הר קודם ובונה הר חדש. מה קודם? פשוט ששניהם טובים, רק השאלה מה קודם^{טז}. כתוב בגמרא ש"סיני" קודם, למה? כי כולם צריכים לדעת את המשניות, את ההלכות. אם אתה לא בקי במה שכתוב אתה גם לא יכול להתחיל לחדש – קודם כל צריך בקיאות. אבל ברגע שכבר התקיימה המהפכה הראשונה, של כתיבת התורה שבעל פה, גם הדבר הזה השתנה^{טז}, כי עכשיו

חלק מהתכנית האלקית, והיא נמצאת מראש בידיעת ה' (טז).

ג. ישראל, אורייתא וקוב"ה

יש מאמר ידוע בספר הזהר: כתוב "תלת קשרין מתקשראן דא בדא, ישראל באורייתא ואורייתא בקוב"ה"^{טז}, אבל יש גם מאמר הרבה יותר חזק – "ישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד"^{טז}, הכל אחד לגמרי. זהו פרדוקס גמור! יש כאן שלשה דברים, איך אפשר לומר שהם אותו דבר?

מי ששם לב, אם נשכיל להבין את האחדות שיש בשלשת הדברים הנבדלים־לכאורה – אם נבין זאת בשכל, וגם נבין נכון בלב – יהיה כאן כבר תיקון של הדת השקרית, אותה דת שהזכירו קודם שדווקא ממנה יותר קל לקרב ניצוצות (כי גם היא מכירה בקדושת התנ"ך, כפי שפסק הרמב"ם^{טז}).

בכל אופן, מכיון שהתורה היא אחד עם הקב"ה ועם עם ישראל – כמו שבתורה יש חפצא וגברא גם לקב"ה כביכול וגם לעם ישראל יש חפצא וגברא.

חפצא וגברא בישראל – סיני ועוקר הרים

בתורה גופא אמרנו ששני הפנים הם התורה שבכתב והתורה שבעל פה. שני הפנים הם גם הזכר והנקבה של התורה גופא, המח והלב של

טז כדברי רש"י עה"פ ל"תשובות המינים".

טז זהר ח"ג עג, א.

טז כך מובא בכ"ד ע"פ הזהר הנ"ל – ראה לקו"ש ח"ח עמ' 408 ואילך.

טז שו"ת הרמב"ם (מהדורת בלאו) סימן קמט (וראה גם בתחילת אגרת תימן).

טז תנחומא נשא טז; תניא פל"ו.

טז תשובות הרשב"א, סוף תשובה תיח. הובא בספר החקירה להצ"צ לד, ב ונתבאר עוד באוה"ת ענינים עמ' קצא. ראה אשא עיני מאמר "נמנע הנמנעות, נושא הפכים, כל יכול" (נתבאר במבחר שיעורי התבוננות ח"ב).

טז הרויות יד, א; ברכות סד, א (וראה אבות פ"ב מ"ח בדעות האם המכריע את כל חכמי ישראל הוא "בור סוד שאינו מאבד טפה" או "מעין המתגבר").

ע השאלה בהריות שם היא את מי להעמיד בראש קודם – את רבה ("עוקר הרים") או את רב יוסף ("סיני") – אך בסופו של דבר שניהם מלכו (ובסדר הפוך מהמענה שנשלח מארץ ישראל, וראה עוד בהערה הבאה), כי שתי התכונות חשובות ונדרשות. ורמז: סיני עוקר הרים עולים "לעיני כל ישראל" – סיום התורה, שתכליתה לאחד את שניהם.

עא ראה הגהות רבי שלמה קלוגר לפמ"ג או"ח סו"ס

עם כל המחויבות של ה"סיני", השעשוע של ה' – לא סתם שעשוע, אלא מה שמביא את התכל'ס של דירה בתחתונים – הוא העזות של הקדושה

מפראג מתקומם^ג נגד ההגדרה הזו – הוא אומר שה' הוא קדוש, הקדוש ברוך הוא, וה' הוא לא שכל! יש עוד פילוסוף גדול שקם לעם ישראל, אחרי כמה דורות, רבי חסדאי, שכתב את הספר "אור ה'". יש לנו ספר שלם להשוות את השיטות שלהם^ט. הוא חולק לגמרי על הרמב"ם, אומר שה' הוא לא שכל – שכל הוא קר – אלא שה' הוא טוב, עצם הטוב. יש אומרים שהספר שלו הוא הקדמה לתורת החסידות. הוא אומר – אל תשווה את ה' עם השכל, תשווה אותו עם הטוב! באמת, "אלו ואלו דברי אלהים חיים"^ט. האמת של ה' היא לכאורה הממד הבלתי-משתנה, היות ה' נצחי, שאינו משתנה ח"ו – "אני הוי' לא שניתי". אבל הטוב של ה' הוא "לב טוב" – טוב היינו לב, כמו שכתוב בפרקי אבות שהדרך הטובה שידבק בה האדם היא "לב טוב"^ט. גם לה' יש "לב טוב", הוא הכי "לב טוב" (ומי שדבק בדרך הטובה של "לב טוב" מקיים את המצוה להדבק במדותיו^ט).

"לא אדם" ו"אדם"

שמואל הנביא אומר "וְגַם יִצַחַח יִשְׁרָאֵל לֹא יִשְׁקָר וְלֹא יִנָּחֵם כִּי לֹא אָדָם הוּא לְהִנָּחֵם"^ט. הנצח לא משתנה^ט. מה פירוש "לא ינחם כי לא אדם הוא להנחם"? הוא לא משתנה, הוא לא מתחרט. "אדם" מתנחם, אבל "לא אדם"

בפנים) וישראל ("חיי", פן הגברא שבו, עם לב ישראל חי), ו"כולא חד" ממש (מכל צד ומכל פנה וכו').

ג עג ראה הקדמה שניה לגבורות ה': דרך מצותיך מצות האמנת אלוקות פ"ג.

עד **החכמה מאין תמצא**, יצא לאור בשנת התשפ"א.

עה עירובין יג, ב.

עו אבות פ"ב מ"ט.

עד ספרי עקב (הובא ברש"י דברים יא, כב).

עח שמואל א"ט, כט.

עט ורמז חשוב: "אני הוי' לא שניתי" עולה ו"פ נצח – ששת צירופי הנצח, כל פני הנצח, כשהכל הוא נצח בלתי משתנה.

אני יכול לפתוח את המחשב שלי, וכל ה"סיני" כתוב שם – אני רק צריך להיות רציני, ולדעת לחפש טוב. מה נשאר בשבילי לעשות, אם ה"סיני" כבר בתוך המחשב? מה שה' באמת רוצה, מה שבאמת גורם לו להשתעשע מנשמות ישראל, ובו מתגלה שישיראל הם השרש, המקור האמתי, של התורה שבעל פה, ויש להם את העזו לחדש

בתורה, ולא סתם לחדש, אלא חידוש שיש בו גם משום שינוי, לפחות למראית העין – זו תכונת ה"עוקר הרים". לכן הרוח שמובילה את כל המהפכות – ובעיקר אנחנו מדברים על המהפכה הרביעית – היא העזו של אותו חכם שהוא "עוקר הרים". את כל ה"סיני" יש לו – או בראש או במחשב... הוא מחויב למה שכתוב. "סיני" היינו מחויבות – מלה ששמענו קודם בפאנל, כמשהו שאנחנו צריכים להנחיל לגוים במסגרת המהפכה הרביעית. אבל עם כל המחויבות של ה"סיני", השעשוע של ה' – לא סתם שעשוע, אלא מה שמביא את התכל'ס של דירה בתחתונים – הוא העזות של הקדושה.

חפצא וגברא בקוב"ה – שכל וטוב

הפלא הוא שגם בקוב"ה יש את שתי הבחינות:

בה' יתברך יש את הפן השכלי – הרי נראה שהרמב"ם משווה את ה' עם שכל, ש"הוא היודע והוא הידוע והוא הדעה עצמה"^ט. המהר"ל

קלו. וראה גם בתשובה הנדפסת בסוף שמן למאור ח"א – בעיקר בסעיפים ה' ו'ט – שדעת הירושלמי היא שסיני עדיף ודעת הבבלי (שהיא ההלכה) היא שעוקר הרים עדיף (ושם בסעיף יג על כך שהיום מתגברת הסברה להעדיף עוקר הרים כי השכחה מצויה), עיי"ש (וראה עוד לקמן הערה קלז).

עב הלכות יסודי התורה פ"ב ה" (הובא ונתבאר בתניא פמ"ח ובשער היחוד והאמונה פ"ז ו"פ ט'). ועוד שם: "הוא ודעתו חיי אחד מכל צד ומכל פינה ובכל דרך יחוד", והיינו קוב"ה ("הוא"), אורייתא ("דעתו"), פן החפצא שבו, כדלקמן

גם אצל הקב"ה, כביכול, יש את שתי הבחינות גם יחד – ה"לא אדם" של ה', שלא משתנה, וה"אדם" של ה', שהרי כתוב בפירוש בתורה שה' מתנחם

— רגל ימין, הנצח, היא הכח לעמוד חזק בלי לזוז ולהשתנות, ורגל שמאל, ההוד, היא המנהיגה את חוש ההילוך.¹⁹

איך אפשר לומר שה' משתנה? הרי כתוב "אני הוי' לא שניתי!"²⁰ זהו מאמר מפורש בתיקוני הזהר¹⁹ — שאמנם כתוב "אני הוי' לא שניתי", אבל לגבי חייבי אשתני קוב"ה ואסתתר מיניהו", לגבי החייבים החוטאים ה' משתנה ומסתתר מהם, ולשם כך הוא מתלבש-מסתתר "בכמה לבושין, ובכמה כיסויין, ובכמה קליפין" (שלש מדרגות המכוונות כנגד הירידה בעולמות בריאה-יצירה-עשיה — מהלבוש המבטא בעולם הבריאה, דרך הכיסוי המסתיר ביצירה ועד לקליפות של עולם העשיה, "אף עשיתיו"²¹ — השינוי מהופעת השם הגלויה בעולם האצילות). בפשט תיקוני הזהר אלו שינויים שליליים, הסתרה מהחוטאים, אך ה' הוא תכלית הטוב (והשינויים מבטאים את צד ה"טוב" שבו, כנ"ל) ועונושי התורה אינם עונש אלא תיקון. לכן צריך להבין שההשתנות גופא היא לטובת החוטא, כדי להגיע למקומו שלו ולתקשר איתו (וככל שהוא ירד יותר נדרשת ירידה גדולה יותר, לבוש, כסות או קליפה), כשתכלית ההסתרה היא לפעול עליו במקומו שלו ולעורר אותו לתשובה (התכלית של "אכן אתה אל מסתתר" היא "אלהי ישראל מושיע"²²). בעבודת ה' גופא עיקר השינוי הוא התשובה, הבאה מתוך הוד-יודוי על החטא. בעל התשובה הוא ה"אדם" האמתי, שחוטא ועושה תשובה, ועבורו גם ה' הוא "אדם" (כך כתוב שה' "מתהלך" דווקא כשהוא בא לדבר עם אדם הראשון במצבו המגונה, אחרי החטא, "אשתני" לטובת החייב), והצדיק שאיננו נופל הוא בגדר "לא אדם" (נישט קיין א מענטש...).

לא מתנחם. הפסוק הזה אומר לנו שה' הוא "לא אדם". גם בתורה יש ממד של "לא אדם" — אמת נצחית שלא משתנה — אבל יש גם "זאת תורת האדם"²³, שהתורה היא אדם, "זאת התורה — אדם"²⁴. גם אצל הקב"ה, כביכול, יש את שתי הבחינות גם יחד — ה"לא אדם" של ה', שלא

משתנה, וה"אדם" של ה', שהרי כתוב בפירוש בתורה שה' מתנחם, בפרשת בראשית כתוב "וינחם הוי'" (כנ"ל) וקצת לפני הפסוק "כי לא אדם הוא להנחם" ה' אומר לשמואל "נחמתי כי המלכתי את שאול למלך"²⁵. המציאות שה' מתנחם היינו ה"אדם" שבו.

ה"לא אדם" שייך לספירת הנצח, "נצח ישראל". הספירה המשלימה את הנצח היא ספירת ההוד, הכח להודות על טעות או צורך בשינוי, כנ"ל, שהיא הכח של ה"אדם" (**אדם** עולה ג"פ — ממוצע כל אות — הוד). אדם נקרא "מהלך" — הוא מתקדם הלאה, מסוגל לשנות את דעתו ולהשתנות, "מודה ועוזב [את המקום הראשון]"²⁶. מצד הכח הנצחי, ה"חפצא" שבו, ה' עומד — במובן של יציב ונצחי — אבל אם כתוב שה' גם מתהלך²⁷ סימן שהוא משתנה, כביכול, זו בחינת ה"אדם" שבו²⁸. ספירות הנצח וההוד הן שתי הרגלים, באמצעותן עומדים והולכים

פ שמואל ב, ז, יט.

פא במדבר יט, יד. וראה תו"א עט, ג ובריבי מקומות בדא"ח.

פב שמואל א, טו, יא.

פג משלי כח, יג (והיינו עבודת התשובה התמידית — "בינה [תשובה בלב] עד הוד [יודוי בפה] אתפשטת" — כדלקמן בפסקה הבאה).

פד בראשית ג, ח; דברים כג, טו.

פה וראה **אמונה ומודעות** מאמר "עיקרי האמונה של פנימיות התורה" שבהוד מתקיים ה' גוזר וצדיק מבטל" — בהוד ה' מודה לדעת הצדיק, מחייך ואומר "נצחוני בני נצחוני" (ב"מ נט, ב).

19 ספר יצירה פ"ה מ"א.

20 תקו"ז כו (עא, ב). מובא ומבואר בתחלת תולדות יעקב יוסף בראשית ונלמד בשיעור שבת בראשית השתא.

21 ישעיה מג, ז.

22 ישעיה מה, יד.

יעקב לא כליתם" – גם אנחנו עם הנצח, ואנחנו 'גוברים' על האי־שינוי של ה'. שוב, מה שה' מתנחם, ה"אדם" שבו, הוא עצם הישראל שבו – העוז שלו, עליו כתוב "הוי' עז לעמו יתן". אם כן, גם בישראל, גם בתורה וגם בה' יש את שתי הבחינות. שוב, לא מובן בשכל איך יש לה' את שתי הבחינות, איך לאחד שהוא פשוט בתכלית הפשיטות יש שתי פנים. זהו פירוש מחדש בפסוק "פנים בפנים דבר הוי' עמכם"^{צד}, שה' דבר אתנו עם שני הפנים שלו, עם הפנים שלו כ"אדם" ועם הפנים שלו כ"לא אדם", עם הפנים של ישראל ועם הפנים של התורה (גם בתוך התורה גופא, המשתנה היינו ישראל שבתורה, התורה שבעל פה).

"ועזו בשחקים"

פתחנו בכך שהכח של השינוי הוא העוז. הפרק עם הריכוז הכי גבוה של המלה עוז בתנ"ך הוא פרק סח בתהלים^{צב}, בו מופיע העוז שש פעמים, ארבע מתוכן בשמונת הפסוקים האחרונים שלו. הפרק חותם במלים "אֵל יִשְׁרָאֵל הוּא יִתֵּן עֹז וְתַעֲצָמוֹת לְעַם בְּרוּךְ אֱלֹהִים"^{צא}, ממש "הוי' עז לעמו יתן"^{צא}. בפסוק הקודם כתוב "תָּנוּ עֹז לְאֱלֹהִים עַל יִשְׁרָאֵל גְּאֹתוֹ וְעֹזוֹ בְּשַׁחֲקִים"^{צב}. המפרשים מסבירים^{צט} שהעוז של ה' הוא היכולת שלו

שתי הפנים של ה' – ישראל והתורה

נחזור למה שהתחלנו להסביר: כאשר אני אומר ש"ישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד", מה הכוונה? אם הכל אחד המשמעות היא שהכל ה', עצמותו יתברך – מה יכול להיות אחד? איך שלשה דברים הם פתאום "כולא חד"? הרמב"ם מדבר על ה' כאובייקט, כביכול, אבל רבי חסדאי וגם החסידות, בעיקר, מדברים על ה' כסובייקט, כביכול – הכל כאן כביכול. אובייקט וסובייקט, חפצא וגברא, הם גם זכר ונקבה. האם ה' הוא חפצא או שהוא גברא? באמת הוא שניהם יחד. צד החפצא של הקב"ה הוא התורה, האמת של התורה, ואילו צד הגברא של הקב"ה הוא ישראל. כתוב ש"מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר"^{צג}, גם לתורה הקדומה. כמו שיש ביטוי בתניא ביטוי מהזהר ש"מח שליט על הלב"^{צא}, ידוע ש"פנימיות הלב שליט על המח"^{צב}. זהו הדגש של רבי חסדאי ושל הבעל שם טוב.

זהו מאמר חז"ל מפורש במדרש, ש"מחשבתן של ישראל" קדמה גם לתורה. ה"טוב" של ה', היותו "עצם הטוב" – קודם למה שה' הוא היודע והוא הידוע והוא הדעה עצמה" (השכל)^{צג}. מתוך "אני הוי' לא שניתי", הנצחיות של ה', החפצא כביכול של הקב"ה, הפסוק מסיים "ואתם בני

צ א בראשית רבה א, ד; תנא דבי אליהו רבה פי"ד ופל"א.

צא זהר ח"ג רכד, א; תניא פי"ב.

צב לקו"ת דרושים לר"ה נח, ד.

צג בהערה עב נתבאר שאצל הרמב"ם "קוב"ה אורייתא וישראל כולא חד" היינו הוא־דעתו־חיו, כפי שמסדר אותם הרמב"ם – דעתו (התורה) קודמת לחיו (ישראל) – והיינו הסדר לאחר הצמצום, בו ישראל מתקשרים לה' על ידי התורה, אך בשרש ישראל קודמים לתורה, חיו קודמים לדעתו (כסדר הפשוט, שאדם קודם חי ואחר כך רוכש דעת עד שזוכה להיות בן דעת בגיל 13), בסוד המלה "אחד" ("כולא חד") מהקדימה את החיים לדעת (אחד ר"ת "אלי חיים דעת העולה גם אני חיי־דעתי").

צד דברים ה, ד.

צה סח בגימטריא לולב, שמבטא את העוז בארבעת המינים (וחז"ל אומרים שהוא רמז לבעלי התורה בעם ישראל – בעלי הטעם – היינו "אין עז' אלא תורה").

צו תהלים סח, לו.

צז עז ר"ת "עם זז" – "עם זו יצרת לי" (ישעיה מג, כא) להיות "המה היוצרים" ("כנ"ל הערה מג) ובכך לגרום לה' ענג (העולה "עם זו") מבריאחו.

צח שם פסוק לה.

צט ראה מלב"ם עה"פ.

את כולנו, את כל עם ישראל, שיהיה לנו עוז. העוז הוא התכונה המשותפת של שני האתגרים שלנו היום, אותם הזכרנו בהתחלה. חושבים שלצאת לקרב ולקרב גוים אלו שני דברים שונים, הפוכים, אבל יצא לנו שהם אותו דבר – הכל שייך ל"ישראל עוזין שבאומות", העוז להלחם ולנצח והעוז לשבור את המחיצות^{קח} ולקרב את כולם לאור ה'.

כתוב בקבלה^{קט} ש"עז שוה מזל. יש "מזל עליון" ו"מזל תחתון", המדות "נצר חסד" ו"ונקה"^{קי} ב"יג מדות הרחמים^{קיא}. צריך את שני המזלות האלה. המזל-העז לקרב את כולם הוא "מזל עליון", והמזל-העז לנצח את האויבים שלנו הוא ה"מזל תחתון" שלנו. שניהם באים מה"שחקים", המקום של שינוי הטבע, "שמי שמי קדם" שלמעלה מהטבע לגמרי. כתוב ש"אין כל חדש תחת השמש"^{קיב} ורש"י מסביר^{קיג} ש"תחת השמש"^{קיד} הוא כמו "תחת השמים"^{קטו}. כתוב בחז"ל^{קטז} שהחידוש האמתי הוא מה שמעל השמים, השחקים – משם בא הנס ומשם בא העוז.

בסוף הפאנל שמענו שכאשר אני מדבר עם אינו-יהודי בהחלט גם הוא צריך לדעת שאני המשפיע והוא המקבל. בעצם, זהו דבר שהרבי אמר – שהגדר העצמי של עם ישראל הוא להיות משפיע והגדר העצמי של אינו-יהודי, של כל העולם האינו-יהודי, הוא להיות מקבל^{קיז}.

קח בסוד "מחצתי [לשון מחיצה] ואני ארפא [אבטל את המחיצה]" (דברים לב, לט וראה קהלת רבה א, ז) קט מאירת עינים לר"י דמן עכו פרשת יתרו; פירוש הרמ"ז על זהר ח"א רט, ב. ובכ"מ.

קי שמות לך, ז.
קיא ע"ח שער הכללים פ"ה. ובכ"מ.
קיב קהלת א, ט.
קיג שם ד, ז.
קיד ביטוי החוזר בקהלת כט פעמים (ולא מופיע שוב בתנ"ך).
קטו ביטוי החוזר בקהלת ג פעמים (וט פעמים בשאר התנ"ך).

קטז ראה אותיות דרבי עקיבא נוסח א' אות ג.
קיז ראה מלכות ישראל ח"א עמ' שכד (בשם הרבי מליובאוויטש).

לעשות נסים ונפלאות מעל הטבע. כמו שהחפצא של ה', כביכול, לא משתנה – גם הטבע לא משתנה, "נעוץ סופן בתחלתן"^{קפ}. אבל מתוך הפן שה' הוא כן "אדם", כביכול, ויש לו עוז – עוז להתחרט ולהשתנות ולהתחדש – בא

הנס^{קא}, "ועזו בשחקים". מסבירים^{קב} שהשחקים הם "שמי השמים" שמופיעים בפסוק הקודם – "לְרִכֵּב בְּשָׁמַי שָׁמַי קָדָם הוּ יִתֵּן בְּקוֹלוֹ קוֹל עֹז"^{קג}. השחקים האלה, שמי השמים, הם למעלה מהשמים, ולכן גם למעלה מהטבע שיוצא מהשמים. גם התורה היא "תורה מן השמים"^{קד}, זהו החפצא של התורה, אבל התורה שבעל פה שצומחת מלמטה, "אמת מארץ תצמח"^{קה}, מקורה בשמי השמים, ב"שחקים", המקום בו "שוחקים מן לצדיקים לעתיד לבוא"^{קי} (אותם צדיקים עליהם נאמר שה' גזן עבורם לעתיד לבוא את האור^{קיז}, אור התורה שבעל פה).

עז לנצח ועז להפיץ

אם כן, אמרנו את עיקר הווארט. רוצים לברך

ק ספר יצירה פ"א מ"ז.
קא נס הוא גם לשון נסיון. אברהם אבינו, איש החסד (ממד החפצא, הבלתי-משתנה), עומד בעשרה נסיונות כדי לכלול בו גם את ממד הגבראי-הישינוי (כאשר שיא הנסיונות הוא עקדת יצחק, שתכליתה לכלול את אברהם, איש החסד, החפצא, עם יצחק, איש הגבורה, הגברא), ודוק.
קב ראה פירוש המלבי"ם על שני הפסוקים.
קג שם פסוק לד.
קד סנהדרין פ"י מ"א.
קה תהלים פה, יב.
קו חגיגה יב, ב.
קז בראשית רבה יב, ו.

חושבים שלצאת

לקרב ולקרב
גוים אלו שני
דברים שונים,
הפוכים, אבל יצא
לנו שהם אותו
דבר – הכל שייך
ל"ישראל עזין
שבאומות", העוז
להלחם ולנצח
והעוז לשבור את
המחיצות ולקרב
את כולם לאור ה'

דברים המשמשים כמעות – המתכות זהב, כסף ונחשת – צריך לפסוק מה ביניהם נחשב כמעות ("טבעא") ומה כחפץ ("פירי"), כאשר משיכת החפץ היא זו שקונה את המעות. הכלל הוא שהמעות הן בעלות ה'ערך' הרב יותר (מה שהופך אותן לאמצעי קניה כללי, מעות) והפרי הוא בעל 'ערך' פחות (ובלשון הירושלמי "כל הירוד

מחברו קונה את חברו"^{קכ}), אך השאלה היא – מה קובע את הערך הזה?

הגמרא^{קכא} מספרת לנו שפעם, בזקנותו, רבי שנה לבנו, רבי שמעון, ש"הזהב קונה את הכסף", ובנו הגיב – "רבי, שנית לנו בילדותך 'הכסף קונה את הזהב' ותחזור ותשנה לנו בזקנותך 'הזהב קונה את הכסף'!". ומיד נותנת הגמרא את ההסבר לשינוי דעתו של רבי – "בילדותיה סבר דהבא דחשיב הוי טבעא, כספא דלא חשיב הוי פירא, וקני ליה פירא לטבעא. בזקנותיה סבר כספא דחריף הוי טבעא, דהבא דלא חריף הוי פירא, וקני ליה פירא לטבעא". כלומר, בילדותו סבר רבי שהערך העיקרי הוא חשיבות – הזהב חשוב יותר, לכן הוא המעות, וממילא הכסף הוא הפרי שמשיכתו גומרת את הקנין וקונה את המעות (הזהב). לעומת זאת, בזקנותו סבר רבי שהערך העיקרי הוא חריפות – כלומר, הזמינות והשימושיות שלו בשוק ("יוצא בהוצאה ועובר לסוחר", כפי שמפרש רש"י) – הכסף מצוי יותר בשוק, חריף יותר, לכן הוא המעות, וממילא הזהב הוא הפרי שמשיכתו קונה את המעות (הכסף). ראשית, כמו שאמרנו, שינוי הסברא של רבי מילדותו לזקנותו, עם העזות להודות בשינוי הזה בפומבי ולהפוך את משנתו, הוא דוגמה מובהקת ל"עז וענוה" של מהפכן בתורה. בנוסף,

**יש כאן זיווג,
כמו איש ואשה,
ואם הזיווג הזה
יתקיים בכי טוב
נזכה תיכף ומיד
לראות את פני
מלך המשיח,
הגאולה האמתית
והשלמה**

יש כאן זיווג, כמו איש ואשה, ואם הזיווג הזה יתקיים בכי טוב נזכה תיכף ומיד לראות את פני מלך המשיח, הגאולה האמתית והשלמה.

שיהיה "ושמחת בחגך", לנו, לעם ישראל, וגם שיהיה טוב לכל הטובים בעולם. חג שמח!

ד. ילדותו וזקנותו של רבי

למדנו שהכח המניע של המהפכות בתורה הוא עזות דקדושה, שהולכת יחד עם ענוה, כאשר הביטוי העיקרי שלה הוא היכולת של אדם לחזור בו בפומבי (ובכך להודות שטעה, או על כל פנים שדבריו כבר אינם עומדים במבחן המציאות). הוכחה לכך אפשר למצוא בסוגיא ידועה בה מתחולל שינוי כזה אצל רבי, רבינו הקדוש, שהוא הראש והראשון למהפכנים שלנו – מי שדרש את הפסוק "עת לעשות להו' הפרו תורתך" והתיר את כתיבת התורה שבעל פה כדי שלא תשתכח תורה מישראל. לכן, מתאים להתבונן בסוגיא זו כדי להוכיח את הדברים ולהעמיק בהם:

חשיבות או חריפות

פרק "הזהב" במסכת בבא מציעא פותח בדין "הזהב קונה את הכסף והכסף אינו קונה את הזהב"^{קכ}. מדין תורה "מעות קונות", אך חכמים תקנו שהקנין יהיה במשיכת הפרי (המטלטלין שנקנים), כדי שהמוכר לא יסיר את אחריותו מהחפץ שנמצא אצלו לאחר שכבר קבל את מעותיו (שלא יאמר לקונה "נשרפו חטיך בעליה")^{קכ}. זו, כמובן, דוגמה יפהפיה למהפכנות של חז"ל, כאשר התורה שבעל פה הופכת את דין התורה שבכתב. כאשר המסחר הוא בשני

קכ ירושלמי על המשנה הנ"ל.
קכא בבא מציעא מד, א"ב.

קכ בבא מציעא פ"ד מ"א.
קכ"א קידושין כח, ב; בבא מציעא מז, א. ובכ"מ.

אברך צעיר רוצה
 לשגשג בתורה,
 לחדש ולפרוח,
 והוא נותן ערך
 לחשיבות, ל"זהב".
 לעומת זאת,
 בזקנותו דואג רבי
 לחברה כולה,
 הזקוקה בעיקר
 למה ש"עובר
 לסוחר"

גם הסברא של המהפכה ממחישה את הראש המהפכני של רבי שמתגלה במהפכה הראשונה. היחס בין חשיבות לחריפות הוא גופא יחס של חפצא וגברא – החשיבות היא היוקר של החפץ עצמו (חפצא) ואילו החריפות הוא הזמינות והשימושיות שלו עבור האנשים העוסקים במסחר (גברא) – בילדותו החשיב רבי

את הצד הבלתי־משתנה של החפצא (התורה שבכתב) ובזקנותו היתה מהפכה אל ממד הגברא (התורה שבעל פה), הממד המשתנה והמהפכני. יתר על כן, השיקול שמעדיף את החשיבות הוא אישי יותר – אברך צעיר רוצה לשגשג בתורה, לחדש ולפרוח, והוא נותן ערך לחשיבות, ל"זהב" (ויש הגורסים שלכתחילה נדרשת השאפתנות הזו כיסוד החינוך, בבחינת "לעולם יעסוק אדם בתורה שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה"^{קכב}, כפי הפרשנות המקובלת בעולם הישיבות הלא־חסידים למימרא זוק^{קכג}). לעומת זאת, העדפת החריפות נובעת מהשיקול מה נחוץ יותר לחברה – בזקנותו דואג רבי לחברה כולה, הזקוקה בעיקר למה ש"עובר לסוחר", וזהו הדבר בעל הערך הגבוה יותר^{קכד}.

קכב סנהדרין קה, ב.

קכג על הפרשנות החסידית העדינה יותר, בה ה"שלא לשמה" היינו תיקון הנפש (ולא רכישת כבוד חיצוני) – ועוד דרגות רבות של פירוש – ראה באריכות בספר **חתן עם הכלה**.

קכד ובמושגי ה"סיני" ו"עוקר הרים" דלעיל: בתחלה הסברא היא ש"סיני קודם" משום ש"הכל צריכין למרי חטיא" (כלומר, יש יוקר וחשיבות ב"עוקר הרים", אבל ה"סיני" קודם משום שהוא נדרש לכל החברה), אך בעקבות מהפכת התורה שבעל פה (שהפכה את ממד ה"סיני" זמין לכל) מתהפך הסדר (כנ"ל בפנים) וה"עוקר הרים" הוא ה'חריף' (במובן כאן, וגם כפשוטו, חריף לעיין בעומק התורה), ה"עובר לסוחר" אצל כל הציבור, כאשר כל אחד מוזמן ונדרש להיות "עוקר הרים" – לחדש חידושי

חשנה ראשונה ומשנה אחרונה

לפי הגרסה במשניות ובגמרא שלנו, בסופו של דבר נשתנה המשנה כדעת רבי בזקנותו – "הזהב קונה את הכסף" (ורמז יפהפה: דווקא לפי גרסה זו הפרק נקרא פרק "הזהב", מתאים לכך שהוא הפרק ה־יד – בגימטריא זהב – בסדר נזיקין, שכידוע שלש הבבות שבו מרכיבות מסכת אחת בת ל פרקים^{קכה}).

אמנם, גרסת הירושלמי במשנה היא "הכסף קונה את הזהב", כילדותו של רבי. שם מתואר מהלך הדיון בין רבי לבנו באופן שונה – רבי שמעון בנו של רבי שנה "הכסף קונה את הזהב", אביו אמר לו "חזור בכ ושנה 'הזהב קונה את הכסף'" והוא הגיב "איני חוזר בי, משום שבעוד שהיה כוחך כך שנית לי 'הכסף קונה את הזהב'!"^{קכז}. לכן, מסכם הירושלמי, "מילתיה דרבי אמר זהב כפירות, מתניתין אמרה כסף כפירות". לפי הירושלמי משנה זו היא "יחידאה" (שלא נפסקה להלכה), משנת־יחיד של רבי שמעון ברבי (שאף אינו תנא), ששנה כ"משנה ראשונה" של אביו.

בעל "הון עשיר" על המשנה דנן טוען בתוקף שדווקא גרסת הירושלמי היא הנכונה, וכך יש לגרוס גם במשנה ובגמרא שלנו (והוא מביא לכך כמה הוכחות ומיישב קושיות על סברא זו – עיי"ש^{קכח}), ומוסיף – בעזות דקדושה...

התורה המיוחדים לשרש נשמתו (ראה תניא אגרת הקודש כו) – לגלות את ממד ה"גברא" (ממד השעשוע של התורה, המשתנה ומתחדשת תדיר – ה"מסתורין" של התורה, התורה שבעל פה, שבהיותו "חיו" ו"מתנועע" תמיד נאסר לכתוב אותו), ודוק.

קכה בדומה לל הפרקים של מסכת כלים (שם הפרק ה' זהב, ה'יד, הוא פרק "כלי מתכות", העוסק גם הוא בזהב, כסף ונחשת!).

קכו ויש לומר שאכן בילדותו יש לרבי יותר כח (כח־מה דחכמה) אך בזקנותו יש לו יותר בינה (כמשה ש"זכה לבינה" בזקנותו) ודעתו מיושבת עליו ("אם אין דעת אין בינה, אם אין בינה אין דעת") – בסוד פרצוף ישראל סבא (זקן), "חכם בבינה", וד"ל – כאשר בזקנותו הוא מתדמה לה' כפי שהתגלה במתן תורה, כ"זקן מלא רחמים" (מכילתא שמות כ, ב; וראה ב"מ פה, א כיצד בזקנותו חלישות דווקא רחם רבי על בעלי החיים וזכה לתיקון).

קכז ועיין גם בפירוש הרמ"ז כאן, שהביא תירוץ אחר

ועל דרך דרש יש לומר, דהגיד לנו בדרך זה שלא יבוש אדם לחזור בו במה שראה שלא כיוון לדין אמת בפירוש, כדי שילמדו ממנו בני אדם שלא לעמוד על דבריהם, וכדשנינו בעדיות (פ"א מ"ד), ולא יבקש עילות להסתיר ולהעלים מעותו הראשון מעיני בני אדם שלא ידעו בו כלל, אלא יודה ולא יבוש, ויזכה את הרבים בהודאה זו כי ממנו יראו וכן יעשו אף הם, ולכן אף כשיגלה בפירוש בתוך המשנה המשנה האחרונה, כדתנן בנזיר (עיי"ש פ"ו מ"א) ובמקומות אחרות אבל משנה אחרונה וכו', או שכתב משנה אחרונה סתמית במקום אחר מהמשנה כגון במסכת הולין ובמקומות אחרות, לא מנע עצמו מלשנות אף המשנה ראשונה, כדי שידעו הכל שאותה משנה נאמרה מפיו או מפי אחרים וחזרו בהם.

יש חשיבות גדולה מאד לידיעה שחזרתי בי. ההודאה בטעות היא השפלות האמתית, פנימיות המלכות (המתקשרת להודאה, "איהי בהוד") – לכן היא מאפיינת

אך הנוסח הראשון נותר על כנו (ורק הכוונה הפרשנות שלו התהפכה) – עיי"ש. בדרך הסוד הוא אומר ש"משנה ראשונה" היא בסוד לאה, "אם הבנים עליונים", ו"משנה אחרונה" היא בסוד רחל, ה"מבכה על בניה", ועל אף שהורע כוחה של המשנה הראשונה – שנסתרה, בסוד שבירת הכלים – היא נותרת לעמוד בהיכל המלך (אך "לא זזה ממקומה" להתגלגל לעולמות התחתונים – בהם ההלכה כ"משנה אחרונה", פירצוף רחל, היורד מטהימטה, ומכריע להלכה במציאות התחתונה). הדברים עולים בקנה אחד עם כל מה שנתבאר עד כה: לאה היא סוד "אותיות המחשבה", סיום המוחין, ממד החפצא השכל, ורחל היא סוד "אותיות הדבור", סיום המדות, ממד הגברא הלב. לאה "חשובה" יותר, עומדת מעלה מעלה, ואילו רחל "חריפה" יותר, פועלת במציאות התחתונה (וכך ההלכה). החשיבות שייכות לאורות דתהו, הגדולים והחשובים, אך היא גורמת לאמירת "אנא אמלוך" – כאשר כל אחד רוצה להיות גדול הדור, החשוב ביותר – וסופה שבירת הכלים. החריפות שייכות לכלים דתיקון, להתחשבות רבת הענוה בחברה כולה וראיה שמה שיותר שוה לכל נפש שייך לכולם – ודוק.

– שהשונה ההיפך משתבש! הוא אומר שנכון שרבי חזר בו ממשנתו, שנה ההיפך ב"משנה אחרונה", וזו ההלכה, אך – כפי שמצינו בכמה מקומות קכח – "משנה ראשונה לא זזה ממקומה". מכאן ואילך הוא מאריך בדרך הפשט, הרמז, הדרוש והסוד להסביר את ההגיון בכך ש"משנה ראשונה לא זזה ממקומה".

ההודאה על הטעות בפומבי, בתוך המשנה גופא, מלמדת את הלומדים דרך ארץ ומדות ישרות, ובעצם את הדרך היחידה ללמוד תורה כראוי, שהרי "אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בהן"

בדרך הפשט הוא מסביר ש"משנה ראשונה" כבר נחקקה בזכרונם של הלומדים, עם כל התוקף של "גידסא דינקותא" קכט, ואם יחליפו את נוסח המשנה ישארו בזכרון שני הנוסחים, כאשר בחלוף הזמן יתבלבלו הלומדים מהי "משנה ראשונה" ומהי "משנה אחרונה" ויטעו בהלכה. לעומת זאת, אם ממשיכים לשנן רק את "משנה ראשונה", קל יותר 'להחזיק

ראש' ולזכור שהיא אינה כהלכה. אם כן, לפי פירושו, יש כאן קשר נוסף לסוגיא העיקרית שלנו – המהפכה הראשונה של רבי – משום שהכל קשור כאן לשיקולי הזכרון של התורה. בסגנון של המהפכה הראשונה, אפשר לומר – למרות שההלכה היא כ"משנה אחרונה", וראוי היה 'למחוק' את ה"משנה ראשונה", נהגו כאן "עת לעשות להוי' הפרו תורתך" והשאירו גרסה 'לא נכונה', כדי שלא תשתכח תורה מישראל.

אך העיקר לענינו הוא ההסבר שלו בדרך הדרש קל:

לאחת הקושיות בנוסח המשנה לפיהן רוצה בעל ההון עשיר להכריע כשיטתו (אלא שהתירוץ – ש'מלביש' מחלוקת ראשונים על נוסח המשנה – צ"ע, ואכמ"ל).

קכח שבועות ד, א: קידושין כה, א. ובכ"מ.

קכט ראה שבת כא, ב. קל – לשלמות הענין נוסף גם את ביאורי הרמז והסוד: בדרך הרמז הוא מביא דוגמה מדברי חז"ל שגם בתורה שבכתב, בתנ"ך, יש מקרה בו ההכרעה בפועל התהפכה,

כיצד, אם כן, יש להתייחס לחשש השכחה והבלבול הגורם להעדפת משנה ראשונה (כפי שמפורש בירושלמי, אותו נוטה בעל ה"הון עשיר" להעדיף)?

ראשית, יש לומר שחששו של בעל ההון עשיר נוגע רק לדור הראשון, בו אכן יש "גירסא דינקותא" כמשנה ראשונה – כדוגמת רבי שמעון בן רבי עצמו, שלא מוכן 'לוותר' על ה"גירסא דינקותא" שקבל מאביו – ובו נדרש להשאיר גרסה זו על כנה. אמנם, בדור הבא כבר בטל החשש הזה, וניתן לשנות את הגרסה ל"משנה אחרונה".

ועוד, יש לומר – בהתאם לשינוי הגרסאות לפנינו בין הירושלמי והבבלי – שדווקא בארץ ישראל נשארו עם המשנה הראשונה ואילו בבבל שינו לנוסח המשנה האחרונה. בארץ ישראל מאירים מוחין דאבא, כח הזכרון חזק יותר, ולכן המשנה הראשונה משתמרת בזכרון (ועלולה לגרום לשיבוש). לעומת זאת, בחשך של בבל ("במחשכים הושבני כמתי עולם" קלה) זה תלמודה של בבל^{קל}) גוברת השכחה והמשנה הראשונה לא נשארת בזכרון ולא עלולה לבלבל^{קל}. אכן, "קלקלתנו היא תקנתנו", ודווקא השכחה הזו מאפשרת להתקדם, להיות "עוקר הרים" ולחולל את המהפכות הנדרשות בעוז ובענוה.

קלה איכה ג, ו.

קלו סנהדרין כד, א.

קלז והדברים עולים בקנה אחד עם תשובת השמן למאור הנ"ל בהערה עא, לפיה בארץ ישראל (מקום הזכרון) פסקו ש"סיני עדיף" ובבבל (מקום השכחה) פסקו ש"עוקר הרים עדיף", וככל שגוברת השכחה עם הדורות עולה חשיבות הלימוד בעיון בדרך של "עוקר הרים" (כאשר ה"סיני" מתקיים על ידי תקנת כתיבת התורה שבעל פה על ידי רבי, כנ"ל). דווקא בארץ ישראל נשאר ה'רשימו' ממה שקדם לתקנת רבי (כפי שדווקא בנו של רבי 'מתעקש' על 'משנה ראשונה' של רבי), ויתכן אף שלמרות ההיתר לא כתבו בארץ ישראל את המשנה בדורות הראשונים, ורק במחשכי-השכחה של בבל פעלו כך מיד (ובעצם זהו גופא היחוד של תורת בבל, שהתחילה דווקא לאחר הסתלקות רבי בארץ ישראל, וד"ל).

את רבי יהודה הנשיא, ה'מלך' מבית דוד בזמנו – והיא העזות דקדושה האמתית, לא ליבוש מפני המלעיגים ולא ליבוש מלהודות בטעות, עזות מתוך ענוה. ההודאה על הטעות בפומבי, בתוך המשנה גופא, מלמדת את הלומדים דרך ארץ ומדות ישרות, ובעצם את הדרך היחידה ללמוד תורה כראוי, שהרי "אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בהן [ומודה בטעותו- כשלונו]" קלא. רק מתוך העזות הזו הופך הלומד ל"מהלך" בדברי תורה, תלמיד חכם אמתי המתקדם תמיד, ללא מנוחה, מחיל אל חיל^{קלב}, ממהפכה אל מהפכה – "הפך בה והפך בה" קלג.

ובכל זאת – משנה אחרונה

אחרי כל הלימודים הנפלאים מבעל "הון עשיר" מכך שלשיטתו גורסים במשנה שלנו "הכסף קונה את הזהב", כמשנה ראשונה של רבי בילדותו, נראה לנו לא שייך לומר שגרסת הספרים והסוגיות שלנו משובשת, וכן צריך לגרוס "הזהב קונה את הכסף" כמשנה אחרונה^{קלד} (כאשר גם הרמז של פרק "הזהב" – הפרק היידי במסכת נזיקין – "קונה" אותנו...).

קלא גיטין מג, א.

קלב ברכות סד, א. ובכ"מ.

קלג אבות פ"ה מכ"ב. וראה גם שיעור כ' אד"ש תשע"ט. קלד יש כאן תהליך שינוי בסדר של חש"מל"מל (ראה כש"ט כח): השינוי הראשון, ה'סמוי' (חש), הוא המעבר מדין תורה ש"מעות קונות" לכך שהקנין הוא על ידי הפירי, ואחר כך יש "משנה ראשונה" ו"משנה אחרונה" – מל"מל, כאשר ה"מל" השני הוא הדבורי-המתקיים – ביחס למהו הפרי ומהו המטבע.

"קלקלתנו"
היא תקנתנו,
ודווקא השכחה
מאפשרת
להתקדם,
להיות "עוקר
הרים" ולחולל
את המהפכות
הנדרשות בעוז
ובענוה

שיעור

ערב השקה לספר המהפכה הרביעית (ח"ב)

סוד ארבע המהפכות

קיצור מהלך השיעור

בחלקה השני של התוועדות ההשקה לספר **המהפכה הרביעית** (שנמסר לאחר סיום השידור) נתבארו שני **מבנים פנימיים** נוספים של **ארבע המהפכות**. הראשון הוא **ארבעה כללייסוד של פנימיות התורה** שמתגלים בארבע המהפכות והשני הוא התבוננות בארבע המהפכות כרצף של **עליות של ארבע אותיות שם הוי'** (וממילא ארבעת העולמות אבי"ע וכו'), כאשר בכל מהפכה עולה מדרגה תחתונה אל הקומה שמעליה.

— הסברנו שלכל מהפכה בנגלה בקדמה גם מהפכה בנסתר, שהיוותה עבורה השראה². אבל, אליבא דאמת, בכל מהפכה מארבע המהפכות הגלויות יש ממד של גילוי פנימיות — הופעה של כלל גדול בחלק הסוד של התורה. ובפרט: במהפכה הראשונה, כתיבת התורה שבעל פה — סידור המשנה על ידי רבינו הקדוש — מתגלה הסוד של "אלו ואלו דברי אלהים חיים"³ (סוד הדעת של עולם האצילות). בלימוד התורה איש מפי איש מקבל התלמיד את דעתו והכרעותיו של רבו, של בית המדרש בו הוא לומד, אבל המשנה היא יצוג של כל הדעות. רבי, בענוותנותו,

גילוי רזי תורה במהפכות

כשלמדנו על ארבע המהפכות בלימוד התורה — כתיבת התורה שבעל פה, לימוד תורה בשכר, לימוד תורה לנשים ולימוד תורה לאומות העולם⁴

נרשם ע"י איתאל גלעד¹. לא מוגה. אור ליכ' תשרי תשפ"ה - כפ"ח.

א ורמז יפה: המהפכה הראשונה מיועדת להביא "שכל טוב לכל עשיהם" (תהלים קיא, י; וראה ברכות יז, א), המהפכה השניה לשכר טוב בזה ובבא, השלישית לגילוי של **שכן טוב**, "שכינה ביניהם" (סוטה יז, א) כאשר האיש והאשה שוין בקומתן הרוחנית (ומקיימים "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם") והרביעית לשכם טוב, כאשר כולם עובדים את ה' "שכם אחד" (צפניה ג, ט). יש כאן ארבע מילים שהן שכ בתוספות אותיות למנר, העולות בעצמן שכו נמצא שארבע המלים - **שכל, שכם, שכן, שכר** - עולות ה"פ שך (1600, מ ברבוע, תלמוד בבלי תלמוד ירושלמי, "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה" וכו'). שך עולה ה"פ דין, סוד הדינים-שכולם מתמתקים כאן - כל מהפכה היא המתקת דינים של המצב הקודם, שכבר התחיל להתייבש (כלומר,

¹ דין הוא איבוד טריות ותענוג בלימוד התורה), וד"ל.

² ב ראה **המהפכה הרביעית** פרק יא.

³ ג עירובין יג, ב.

בהיתר לימוד התורה לאומות טמון האמון שיש יכולת להבין את התורה גם אצל מי שאינו יהודי, שגם בראש של העולמות התחתונים, ראש עקום של "אף עשיתיו", יש ניצוץ של עולם האצילות

נותן מקום לכל הדעות ואינו מכריע ביניהן.¹ חז"ל מכנים את המשניות "מסתורין של מלך"², והסוד העמוק הטמון בהן הוא הגילוי ש"אלו ואלו דברי אלהים חיים" – נשיאת הפכים שהיא עיקר הרז של התורה.

המהפכה השנייה, היתר לימוד תורה בשכר, מגלה שבעצם כל ישראל הם אחים. הרי פשיטא שלאח מותר לפרנס את אחיו בלימוד התורה, בדרך של

שותפות ביניהם, כמקור הדברים בתורה – "שְׁמַח זְבוּלוֹן בְּצִאתְךָ וְיִשְׂעָכֶךָ בְּאֶהְלִיךָ"³ (כפירוש רש"י שם: "זבולון ויששכר עשו שותפות זבולון לחוף ימים ישכון ויוצא לפרקמטיא בספינות ומשתכר ונותן לתוך פיו של יששכר והם יושבים ועוסקים בתורה לפיכך הקדים זבולון ליששכר שתורתו של יששכר ע"י זבולון היתה"). גם הרמב"ם עצמו, שגינה כל כך את קבלת השכר על לימוד התורה, התפרנס שנים ארוכות ממסחרו של אחיו כשהוא עצמו הוגה בתורה. ההיתר להפוך את השותפות לרחבה יותר, כאשר תלמיד חכם יכול להתפרנס מן הצבור, מגלה שכל ישראל הם אחים ממש, ואף גוף אחד, כאשר אח יכול לפרנס את אחיו ויד שמאל יכולה לפרנס את יד ימין (והוא גילוי הז"א דאצילות, כאשר כל ששת הקצוות הם 'אחים' היוצאים מרחם אחד, רחם האם־הבינה, והם קצוות שונים של

פרצוף אחד). בעצם, זהו גילוי המושג "כנסת ישראל" בקבלה, השכינה הקדושה, עליה נאמר "אחת היא יונתי תמתי"⁴.

המהפכה השלישית, לימוד תורה לנשים, היא ביטוי מובהק לעלית המלכות במשך הדורות (כפי שהסביר הרבי מליובאוויטש⁵) – נושא עיקרי ויסודי בקבלה, שער מיעוט הירח בספר עץ חיים. המהפכה הרביעית, לימוד תורה לאומות העולם, חושפת את אחד החידושים העיקריים של דרך החסידות. ממלא מקומו של הבעל שם טוב, הרב המגיד ממעזריטש נ"ע, אמר ש"אצילות איז אויך דא" ('אצילות היא גם כאן'). במקורה התורה נועדה רק ל"אצילי בני ישראל"⁶ (המוזכרים דווקא במתן תורה), ואסור ללמוד תורה עם מי שאינו יהודי משום שיש לו 'ראש של גוי' שלא מסוגל לעסוק בתורה (אשר ניתנה לאצילי רוח בלבד). בהיתר לימוד התורה לאומות טמון האמון שיש יכולת להבין את התורה גם אצל מי שאינו־יהודי, שגם בראש של העולמות התחתונים, 'ראש עקום' של "אף עשיתיו"⁷ (עולם העשייה, עם כל הקליפות וחרון־האף שיש בו), יש ניצוץ של עולם האצילות (המתבטא בתשוקה אמתית להיות אצל ה' יתברך, בורא עולם ומנהיגו) – אצילות פה – ניצוץ של שכל יהודי שיכול לעסוק בתורה.

ולסיכום:

— המהפכה ראשונה –

"אלו ואלו דברי אלהים חיים" (נשיאת הפכים)

— המהפכה שנייה –

כל ישראל אחים וגוף אחד (כנסת ישראל)

— המהפכה שלישית –

עלית המלכות

— המהפכה רביעית –

"אצילות איז אויך דא"

ד ובכך מעלה גם לגבי הבית יוסף, שזכה שהלכה כמותו משום שבעונה העתיק את דעות כל קודמיו, אך הוא גם מכריע כדעתו בהלכה.

ה תנחומא וירא ה.

ו וכנודע ש"רד" רומז לנשיאת הפכים שלמעלה מסתם "סוד". ראה חסדי דוד הנאמנים ח"א עמ' 134; מבחר שיעורי התבוננות ח"ב עמ' 141; התועדות י"ט כסלו תשע"ג. ובכ"מ.

ז דברים לג, יח.

ח שה"ש ו, ט.

ט התועדות תש"ן ח"ג עמ' 174 הערה 42.

י ראה סוד ה' ליראיו ש"ב פ"ה.

יא שמות כד, יא.

יב ישעיה מג, ז.

סוד הוי' בארבע המהפכות

ארבע המהפכות, כדרכנו, מכוונות כנגד אותיות שם הוי' ב"ה. ההסבר בספר¹ הוא שעל אף שכל מהפכה היא עליה, סדר המהפכות הוא מלמעלה למטה¹. אכן, מכיון שמגמת כל מהפכה היא עליה, מתבקש להסביר את כל המהפכות גם כהליך שכולו עליה, ולהקבילן מלמעלה למעלה, כאשר ההגיון הוא שכל מהפכה 'קשה' מקודמתה (אחרת היתה נכללת בה, וכבר לא היתה מהפכה), וממילא שרשה גבוה יותר (על אף שהתורה יורדת בה עוד יותר למטה, כפי הכלל הידוע ש"כל הגבוה מעלה מעלה ביותר יורד מטה מטה ביותר"¹⁰). ובפרט:

ככלל בספר הזהר¹¹ התורה שבכתב היא בתפארת והתורה שבעל פה היא במלכות¹², "מלכות פה, תורה שבעל פה קרינן לה"¹³. כתיבת התורה שבעל פה היא עלית המלכות להתחבר להזדווג עם הו"א ולגלות שיש כאן

יג המהפכה הרביעית פ"י.

יד עיי"ש באריכות, ובתמצית: המהפכה הראשונה היא עליה של הבינה (תושבע"פ, "תורת אמך") לחכמה (תושב"כ, "מוסר אבך") - י; המהפכה השנייה היא עליה של המדות לבינה (עליה של עוסקי התורה ממקום בו יש חשש שהעיסוק יהיה "שלא לשמה" לעולם ה"לשמה" של המוחין). ה - עלילאה; המהפכה השלישית היא עלית המלכות לד"א (עלית האשה להתדמות בלימוד לאיש) - ו; והמהפכה הרביעית היא עלית העולמות התחתונים למלכות דאצילות (עלית הגוים לדבוק בישראל) - ה תתאה.

טו לקו"ת ויקרא לד, ג; לט, ג; במדבר לח, ב (ובכ"מ); סה"מ תקס"ד עמ' קכ"ו בשם הבעש"ט והמגיד; שערי אורה ד"ה "ביאור לבוש מלכות" פ"ב ואילך ופ"ב ואילך.

טז ראה זהר ח"א עא, ב; ח"ב קסא, ב. ובכ"מ.

יז בספר מדובר על שרש התורה בחכמה ובינה ("מוסר אבך" ו"תורת אמך"), יח, וכאן על הופעתן במדות ומלכות. זה, במושגי ח"א של השיעור, החכמה והבינה היינו ה"חפצא" של התורה (שכל) והמדות והמלכות ה"גברא" שלה (לב), ומכאן נלמד שהסדר שבספר בכלל הוא מצד החפצא והסדר שמתחדש כאן הוא מצד הגברא, ודוק.

יח תקו"ז תקון יז ("פתח אליהו").

אחדות אחת^ט, "תורה אחת"^כ. כלומר, זו מהפכה של עלית המלכות, ה תתאה.

המהפכה השנייה, כפי שמוסבר גם בספר, היא עלית המדות אל הבינה^{כא}. כפי שהוסבר הרגע, במהפכה זו מתגלה שכל ישראל הם אחים - שש המדות של ז"א 'חוזרות לרחם' הבינה ל"עיבור שני" (בלשון הקבלה) ונולדות מחדש עם תודעת אחוה חזקה הרבה יותר - כולנו אחים מאוחדים-מאוחדים. זו מהפכה של עלית הז"א, ו שבשם.

על פניה המהפכה השלישית, של לימוד תורה לנשים, היא עלית המלכות - שכבר זיהינו במהפכה הראשונה. אבל בעומק, החידוש של המהפכה הזו הוא שלאשה יש 'ראש ישר' המסוגל להבין את התורה לא פחות מהאיש. המוחין של האשה הם בבחינת בינה, "בינה יתרה נתנה באשה יותר מבאיש"^{כב} (בינה שהיא בעיקר תבונת-לב, "בינה לבא"), ובמהפכה השלישית הם עולים למוחין של האיש, בחינת החכמה ("חכמה מוחא") - עליה מ"תורת אמך" של האשה ל"מוסר אבך" של האיש. אם כן, זו מהפכה של עלית הבינה - ה עלילאה.

המהפכה הרביעית, הנושא העיקרי שלנו, היא עליה ביחס לחכמה עצמה. ההבדלה של ישראל מהעמים, "הן עם לבדד ישכון"^{כג}, שייכת לחכמה

יט ודווקא באופן זה יכולה התורה להמשיך לעולמות התחתונים - הגמרא לעולם הבריאה, המשנה לעולם היצירה (היינו ירידת המלכות דאצילות, התורה שבעל פה, לעולמות התחתונים) והמקרא (עם אותיות הכתב, שהן ממד העשייה של האותיות דווקא) עד לעולם העשייה (פע"ח שער הנהגת הלימוד פ"א; תניא פ"מ בהגהה), וד"ל.

כ שמות יב, מט; ויקרא ז, ז; במדבר טו, טז; שם כט. כא כפי ההסבר שמובא בתמצית בהערה טו (העליה מתחום המדות ללימוד "לשמה" שבמוחין), ובפנים נוסף כאן עוד הסבר.

כב נדה מה, ב.

כג במדבר כג, ט.

כל מהפכה
'קשה' מקודמתה
(אחרת היתה
נכללת בה,
וכבר לא היתה
מהפכה), וממילא
שרשה גבוה יותר

על אף שמצד
החכמה הגוי
אינו שייך ללימוד
התורה, רצון ה'
הוא לקרב את
כולם, להגיע עד
ל"חוצה", ולעשות
"דירה בתחתונים"

עד ל"חוצה", ולעשות "דירה בתחתונים"^{כח}
(במושגים העולמות, זו עליה מהאצילות, עולמם
של "אצילי בני ישראל", לפרצוף אדם קדמון,
הרצון והכתר הכללי של כל ארבעת העולמות
אבי"ע – שדווקא הוא כולל את כל ההיסטוריה
האנושית, של ישראל והאומות, כל צאצאי
אדם הראשון, ורגליו מגיעות עד תחתית עולם
העשיה^{כט}). אם כן, המהפכה הרביעית היא עליה
של החכמה – היי שבשם.

ולסיכום:

י	מהפכה רביעית (עלית החכמה לכתר)
ה	מהפכה שלישית (עלית הבינה לחכמה)
ו	מהפכה שנייה (עלית המדות לבינה)
ה	מהפכה ראשונה (עלית המלכות לז"א)

– "בחכמה אתברירו"^{כד},
החכמה מבררת למי יש
את הבטול היהודי האמתני
(פנימיות החכמה^{כה}), ורק
הוא זכאי ל"אורייתא
מחכמה נפקת"^{כו}. השכל
מבדיל בין ישראל לעמים,
אך במהפכה הרביעית
יש עליה של החכמה-
התורה לרצון שבכתר

– התורה היא "חכמתו ורצונו יתברך"^{כז},
וכאן העליה היא מממד החכמה לממד הרצון.
על אף שמצד החכמה הגוי אינו שייך ללימוד
התורה רצון ה' הוא לקרב את כולם, להגיע

כד הובא בתניא אגה"ק כא בשם הזהר (ראה טעמי
המצוות פרשת עקב).

כה וראה תניא פי"ח.

כו זהר ח"ב קכא, א. וראה שם פה, א.

כז ראה תניא פ"ד.

כח תנחומא נשא טז; תניא פל"ו.

כט ראה ע"ח ש"י (התיקון) פ"ג. רוב ה'האנשה' שיש
בקבלה היא דווקא בנוגע לא"ק, מתאים לראש ה'גוי' (גוי
לשון גויה'גוף) המאפיין את כללות האנושות, וד"ל.

מענות ותשובות

שו"ת עם הרב

מכתב ניחומים

למשפחות בן-נתן וניימן היקרות, בקינת דוד על שאול ועל יהונתן בנו נאמר פעמיים, בתמיה, "איך נפלו גבורים". במלחמה בה עומד ישראל מאז שמחת תורה אשתקד, בעזה ובלבנון, נפלו גבורים רבים, ושני הגבורים דהאידינא דעליהם עלינו לקונן – וכך קונים ומתקנים את זכרונם לעדי עד – הם שובאל ושלמה-אביעד הי"ד (בן ואח לתלמידים יקרים ואהובים). בתנ"ך, שובאל הוא "שבואל הראש", ראש משפחת גרשום בן משה רבינו, ואביעד הוא שם של מלך המשיח – "פלא יועץ אל גבור אבי-עד שר-שולם" (ונדרוש את כל הפסוק לעניננו: "פלא [לשון נפילה, כנודע בסוד 'גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך' – נפל אות מתורתך, והרי כל יהודי הוא אות בספר התורה של הקב"ה] יועץ [פלא יועץ] בגי' רופא היינו 'רופא לשבורי לב' אל גבור [גבורים 'כנ"ל] אבי-עד שר-שולם"). על שניהם נאמר "הוא [משה-שובאל] גואל ראשון והוא [משיח-אביעד]

גואל אחרון". בעת היציאה מהסוכה, סוכת שלום, נפלו שני הגבורים, שובאל ושלמה-אביעד הי"ד, ועליהם נאמר "הרחמן הוא יקים לנו את סוכת דוד הנופלת". כתוב "אל תשמחי איבתי לי כי נפלתי קמתי כי אשב בחשך הוי' אור לי". "כי נפלתי קמתי" – הגבורים שנפלו עתידים לקום במהרה בימינו בבית משיח צדקנו. "כי אשב בחשך הוי' אור לי" – עדיין יושבים אנו בחשכת סוף גלותן של ישראל, עקבתא דעקבתא דמשיחא (כאשר רק ה', עצמותו ומהותו יתברך, יודע תעלומות – למה זה קרה, "איך נפלו גבורים"), ועלינו לדעת שגם "כי אשב בחשך", באבלות על הגבורים שנפלו, ה' אור לי", ועלינו להפנים את אור ה' (שהוא נחמת ה', הגם ש"אין אתנו יודע עד מה") וכן להפיץ את האור חוצה. כך מקרבים-מזרזים את ה"קמתי" לאחר ה"נופלי".

תהא נשמתם של שובאל ושלמה-אביעד צרורה בצרור החיים את ה' ונוכה בקרוב לקיום היעוד של "הקיצו ורננו שוכני עפר" והם בראשם, עם

קדושי כל הדורות שמסרו את נפשם על קדושת שמו יתברך. המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ומכאן ולהבא אך טוב וחסד ימצא אתכם כל הימים.

המהפכה הרביעית – מאיפה להתחיל?

הרב מדבר הרבה על המהפכה הרביעית – הפצת תורה לאומות העולם [מעבר לחיוב הפשוט של שבע מצוות בני נח] – האם יש לימוד מסויים איתו נכון להתחיל כשפונים ומלמדים את האומות?

מענה:

כפי שהסברנו, הפסוק העיקרי ששייך למהפכה הרביעית הוא "כי אז אהפך אל עמים שפה ברורה לקרוא כלם בשם ה' לעבדו שכם אחד". רואים מכאן שיש שייכות ללימוד "שפה ברורה". הרמב"ם כותב שאפשר ללמוד עם גוים תורה שבכתב [בפרט המאמינים באמיתותה] וראוי ללמוד תורה שבכתב בשפתה המקורית – לשון הקדש. בעצם כל סודות התורה טמונים בלשון הקדש ובאותיותיה – הלשון בה

נברא העולם – בדקדוק שלה, בדיוקים שבה, ביחס בין מילים נרדפות [שלפי דרכנו אנחנו אוהבים לסדר ב'פרצוף'] ועוד ועוד. רק בלימוד השפה יש עולם שלם של תוכן פנימי.

כשיוסף מלך במצרים הוא פעל עם אומות העולם (שרשה של המהפכה הרביעית) ולשם כך ה' לימד אותנו שבעים לשון. מאידך, פרעה והמצרים עדיין לא ידעו את לשון הקדש. בדורנו, אפשר כבר ללמד את האומות לשון הקדש וזהו המפתח לשינוי. הדבר נכון בפרט בדורנו, בו חלק גדול מעם ישראל חזרו לדבר בלשון הקדש בחיי היום יום כשפה חיה [מה שכמובן דורש זהירות גדולה ושמירה על קדושת הלשון ביתר שאת] – חזרה לטבע היהודי, שהרי הטבע בו האדם מתבטא קודם כל בדיבור שלו. במצב כזה יש לנו גם כח מיוחד ללמד את האומות את אותה "שפה ברורה".

בנוסף, נכון ללמד את האומות בעומק את מעשה בראשית [עד כדי כך שאפשר להקדיש חיים שלמים רק כדי ללמוד את הפסוק הראשון – "בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ"]. ההתבוננות במעשה בראשית מרתקת ו'תופסת' את הגוי, שבעצם מגיע להכרה והרגשה של התהוות המציאות שלו יש מאין. ליהודי מתאימים סודות עמוקים עוד יותר, סודות מעשה מרכבה,

שאינם ההתהוות 'מלמעלה למטה', אלא הם שייכים לעבודתנו החל מ"האבות הן הן המרכבה" – להיות מרכבה לה' יתברך, להחזיר את היש לאין ולהפוך את העולם למקום בו הקב"ה מתגלה – עבודה 'מלמעלה למעלה'. אם "מעשה בראשית" משך את הולמד שאינו יהודי אל הקדושה וגרם לו להתגייר יגיע הזמן להתחיל ללמד אותו "מעשה מרכבה".

הללו את ה' כל גוים

אנחנו נכנסים להתפלל בבית הכנסת 'שלום על ישראל' ביריחו ת"ו, ויחד אתנו מגיעה קבוצת גויים אוהבי ישראל, מזכיר את נבואת זכריה על הגוים שבאים לחוג את חג הסוכות. איך להתייחס אליהם בפועל? מה להציע להם לעשות?

מענה:

כדאי לדבר אתם על תפלת הלל בחג, ששה פרקי תהלים (קיג-קיד). הכי טוב שאתם, היהודים, תתפללו תפלת הלל עם הנענועים של הלולב ומינוי בנוחותם (כאשר הם נמצאים בעזרת חסידי אומות העולם) – זה באמת מראה מרשים ומרגש. כדאי להסביר שלולב ראשי תבות "וטהר לבנו לעבדך באמת" [סופי תבות כתרו, "כתרו ישועה", הישועה באה מהכתר, היינו מאמונה טהורה באל אחד].

אפשר גם לדבר על "אז אהפך אל עמים שפה ברורה", היינו לשון הקדש, ולהדגיש שאי אפשר להבין את התנ"ך נכון בשפה זרה, רק בלשון הקדש. ובעיקר, להסביר שבתפלת הלל יש התייחסות רבה חיובית מאד לגרי צדק (כל "ירא ה'" בהלל ועוד מקומות קאי על גרי צדק), בפרט ובפירוש במזמור קי"ז (המזמור הקצר-תמציתי ביותר בכל ספר תהלים) "הללו את ה' כל גוים שבחוהו כל האמים כי גבר עלינו חסדו [בשוב ה' שיבת ציון לקראת הגאולה האמיתית והשלמה על ידי מלך המשיח] ואמת הוי' לעולם [אין אמת ה' אלא תורה, היינו ממש המהפכה הרביעית, לקראת הגאולה] הללויה". הללו (התבה הראשונה במזמור, הכל הולך אחר הפתיחה) = 71, המספר של המהפכה הרביעית (שבעים אומות וישראל). יש במזמור 62 (טוב מאד) מלים והגמטריא של כל המזמור היא 2294 = 62 פעמים 37 נמצא שהערך הממוצע של כל אות במזמור = 37 (המספר הראשוני מ'1, כמוסכם היום) ה'13) = יחידה, היחידה שבנפש, היינו הזיקה של כל אחד למשיח שהוא היחידה הכללית של האנושות כולה. תדגיש את ענין הגימטריא, רק בלשון הקדש כמובן, זה דבר שמאד תופס גוים. גם להסביר שמבין עשרה

הסיפור החסידי

רבי ישראל מרוז'ין | איך מנקים אורווה?

רבי ישראל פרידמן מרוז'ין, מייסד חסידות רוז'ין הענפה, נולד בעיירה פראהביטש שבאוקראינה בג' בתשרי תקנ"ז, לרבי שלום שכנא בן רבי אברהם המלאך. כשהיה בן שש נפטר אביו, והוא גדל וחונך על ידי אחיו, רבי אברהם מפראהביטש. צדיקי דורו העריצו אותו, ורבים מהם נסעו אליו כחסידים אל רבם. כפי שמשתקף מסיפורים רבים אודותיו, היה הרוז'ינער הקדוש "נשמה כללית" – כל נשמות ישראל היו חלק ממנו. פעם התבטא כי כאשר קורה משהו ליהודי בקצה העולם, הוא מרגיש זאת מיד בליבו. ככזה, התנהג רבי ישראל כמלך ממש, המשקף את גדולתם של ישראל שבני מלכים הם. העושר והכבוד להם זכה היו גדולים עד כדי כך, שעוררו את קנאתו של הצאר הרוסי. הוא השליך את ר' ישראל לכלא, ממנו נמלט באופן ניסי ומצא את משכנו בסדיגורה שבאוסטריה הסמוכה. נפטר בג' בחשוון תרי"א.

מנקים עם מברשת, בעדינות. בבית של אדם פשוט, כשצריכים לנקות את הבית, מנקים עם מטאטא. אבל בדיר של בהמות יש גם כלי כדי לנקות את הדיר: 'רידעל', את חפירה. "אבא", אומר הילד "אתה משתדל לנקות את האנשים עם בערשט, בזמן שהם זקוקים לרידעל"...

אם כי ארמון המלך, על כל מה שהוא מסמל, היה קרוב לליבו של הרוז'ינער, בכל זאת הכיר כבר בקטנותו בקיומם של מקומות גסים בהרבה. גם אחר כך, כאשר גדל והיה למלך של ממש, בלט ארמונו גם באורוות הסוסים הגדולות שלו... לכן, כשראה את אביו מדבר עם חסידיו בצורה

כשהיה הרוז'ינער ילד, עמד פעם על יד אביו רבי שלום מפראהביטש. רבי שלום דיבר עם חסידיו בעבודת ה' וגם הוכיח אותם. תוך כדי שהוא מדבר עם החסידים דברי התעוררות, פונה הרבי לבנו הקטן, ישראל, ושואל אותו: "מה אתה אומר על הדבורים האלה, שבעת דברנו עם האנשים?" עונה לו הבן: "אבא, אמשיל לך משל: כשבארמון המלך רוצים לנקות את הכלים, שמן הסתם יקרים מאד, עדינים מאד ושברים מאד — מנקים את הכל עם 'בערשט', עם מברשת עדינה. אפילו את הרצפה

נערך ע"י יהודה הס.

שהיא המלה הכי חביבה על הגוים. בנוסף ראוי להסביר שעם ישראל גם מכונה בתנך גוי — "גוי מקרב גוי", "גוי אחד בארץ" כו' — גוי היינו שם נרדף ללאום.

"באבד רשעים רנה" וכולם, יהודים וגוים, מכריזים שבה לאל... הללויה". רובם בתפלת הלל, פתיחת וחתימת מזמור, הכל הולך אחר הפתיחה והכל הולך אחר החיתום. וכידוע

לשונות של שבת לה' בספר תהלים החביב ביותר הוא הללויה. יש 24 הללויה בתנ"ך, כולם בסוף תהלים, מסוף מזמור קה, "יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם [שאו

הקדש, שרבי נפתלי כ"ן בעל ה"סמיכת חכמים", שהיה אחד מגדולי הגאונים של הדור הקודם, מחזיק טובה לרבי ישראל מרוז'ין — בן דורה. הביאו את דבריה לפני הרוז'ינער, והוא אישר זאת וסיפר: בעל הסמיכת חכמים היה נוהג במלכות לשם שמים. בין גינוני העושר והמלכות שנהג, היה לו גם כר קטן ועדין, ממשי או דבר יקר אחר, שהיה מניח אותו בכנריו על לבו ועלה הון אנדי.

כשעלה רבי נפתלי לשמים, דנו בענייניו כמו כל אחד, גם צדיק גדול דנים על כל דבר. ובשמים אמרו שכל מה שעשה, כל הנהגת המלכות, היתה מאה אחוה לשם שמים — אך בכל זאת, בשביל מה חדשת הנהגה כזאת? אם עוד לא הגיע הזמן של מלכות ישראל, כשיהודי עושה מעצמו מלך, בגשמויות, בחיצוניות, יש בזה ממד של הרגזת השמן... דנו אותו בשמים על ההעזה הו.

עכשיו, אומר הרוז'ינער ומסביר את אמירת ה'לודמירער מויד', כשאני נוהג כמוהו, ועוד יותר ממנו, סר ממנו הקפדונו והוא ודאי מחזיק לי טובה. מן הסיפור המופלא הזה עולה שאלה מתבקשת: אם הנהגת מלכות מעוררת קטרוגים למעלה, מה קרה לרוז'ינער בעצמו? סיפורים רבים מסופרים על כך, שמאז היה ילד קטן, היה הרוז'ינער מסגף את עצמו ולא פחד כלל משום דבר. כרבי ישראל בעל שם טוב שבשמו נקרא, לא פחד מדבר ודבק תמיד בה'. על כן לא חשש הרוז'ינער מדרך זו, ומהסכנות שנלוות אליה.

ואמנם, ניתן לומר כי ישיבתו בכלא היא תוצאה של קטרוג זה. (במאמר מוסגר נזכיר את פירושו מתקופה זו: "גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע". אך מה מעיק עלי? שאני יודע "כי אתה עמדי" — השכינה נמצאת אתי ומצטערת בצערי). אכן, כמו שביארנו את דברי הרוז'ינער עצמו בסיפור הקודם — בתביעה החדפה עצמה יש מימד של חסד. בזכות הישיבה בכלא בעולם הזה, זכה הרוז'ינער בהסרת הקטרוג עליו — ובעולם הבא שכולו שכר טוב.

שאינה מתאימה להם, לא היסס להביע את דעתו.

בפסיכולוגיה ובייעוץ הנפשי, נהוג לדבר על "כלים" בהם יש להשתמש לצורך אבחון וטיפול. כאן מונה הילד החרף שלושה כלים כאלו: המברשת העדינה שנועדה עבור אדם שהטוב בו גלוי לעין, ויש צורך רק להעיר אותו ולנער ממנו את האבק'. המטאטא מסיבי יותר, והוא מפנה מהנפש גורמים זרים, אך לא משמעותיים כל כך. לבסוף, כאשר האדם שקוע בעוונות בהמיים, צריך לפנות מתוכו את האשפה בעזרת את (ומעניין לשים לב: בשפה המדוברת באותה תקופה, ניקוי נקרא יפוי, וזו המילה בה השתמש רבי ישראל מרוז'ין בדבריו. יש בכך כדי לרמוז לנו על תפקיד הכלים האלה — לא רק לנקות אלא גם לעצב ולייפות את אישיות המטופל).

היכולת להבחין בצורך האמתי של הזולת מכונה בחסידות "גדלות מוחין". אדם בוגר, בניגוד לילד, לא יזהה את האהבה רק עם ליטופים וסוכריות. רבי ישראל, שאמר על עצמו כי "מעולם לא היה ילד", התאפיין בגדלות מוחין כבר אז, ואהבתו הגדולה לכל יהודי לא סינוורה אותו כאשר ניגש לטפל בטעון תיקון. כמובן שהדרישה מהחסידים להתנקות מפגמיהם, באה רק לאחר עבודתו שלו: מסופר, כי פעם בקר אצלו רבי יצחק מווארקי. שאל אותו הרוז'ינער: מה אתה עושה כשבא אליך אדם המלוכלך בחטאים וצריך להמציא לו דרך תשובה? כשבא אלי אדם כזה, אני עושה תשובה על כל חטאי, וממילא נפתחים שערי תשובה בשמים ונעשה עת רצון: כל עם ישראל, כולל אותו אחד, מתעורר בתשובה ותשובתו מתקבלת.

בלודמיר, עיר חשובה בפולין, היתה בחורה אחת, שהחזיקו אותה כנביאה, בעלת רוח הקדש. קראו לבתולה הזאת 'דער לודמירער מויד' — הילדה מ'לודמיר, והיא היתה שם דבר. פעם אמרה, ברוח

רִיחַ פְּנִיחוֹת

מגיע הוא תופס דוקא אותך 'על חם'.
 "אתה?! לא מתאים לך". לא נעים...
 כבר בדרך לחדר המנוהל אתה
 מתחיל לחפש פתח מלוט. לא, לברח
 אין סכוי... אני מתפונן לתרוץ הגון.
 כְּאִשֶּׁר הַמְּנַהֵל פּוֹנֶה אֵלַיָּה בְּחִדְרוֹ וּמְבַקֵּשׁ
 הַסֵּבֵר – כְּבָר מְצֵאתָ כְּמָה. אוֹלֵי יֵשׁ
 יוֹתֵר, אֲנִי מְפִיר שְׁלֹשָׁה סוּגִים עֵקְרָיִים:
 יֵשׁ אֶת 'הַמְּאֲשִׁימִים', אֵלוֹ שְׁיִסְבִּירוֹ
 שְׁלֹא הֵם הַמְּאֲשִׁמִּים אֲלֵא הָאֲחֵרִים הֵם
 אֵלוֹ שְׁגָרְמוּ לָהֶם לְהִסְתַּבֵּר – "הוּא
 הַתְּחִיל", "הֵם כָּל הַזְּמַן מְצִיקִים", "הוּא
 אָמַר לִי לַעֲשׂוֹת"; יֵשׁ אֶת 'הַמְּתַבְצְרִים',
 אֵלוֹ שְׁיִטְעֵנוּ "לֹא יִכְלָתִי לְהִתְאַפֵּק", "זֶה
 הָאִפִּי שְׁלִי", "מָה, שְׁאֲשַׁתֵּק?"; וְיֵשׁ אֶת
 הַמְּטִיחִים, אֵלוֹ שְׁמַסְבִּירִים שֶׁהַמַּעֲשֵׂה
 שְׁעָשׂוֹ בְּעֵצָם לֹא כָּל כֵּן נוֹרָא – "מָה
 כָּל כֵּן נוֹרָא?", "כֻּלָּם עוֹשִׂים כֵּן".

א' אֵלֶּס?

מה המשתף לכל אותם סוגי
 תגובות? כלם בעצם אומרים דבר אחד:
 אני בסדר. מישהו אחר אשם. אצל

שלום ילדים!

אני רוצה לדבר אתכם היום על
 מהפך! לא סתם מהפך, אלא מה שנקרא
 מהפך של מאה ושמונים מעלות! אני
 מתפונן למישהו שרץ במהירות, בשיא
 הכת, לכוון צפון וברגע אחד הוא נעצר,
 מסתובב לכוון דרום ופותח בריצה
 עצימה לכוון המקום ממנו הוא יצא.
 אצל מי מתחולל בפרשה שלנו
 מהפך מסוג כזה? אוֹלֵי גִפְתַּע, אָבֵל
 מְדַבֵּר, לֹא פְחוֹת וְלֹא יוֹתֵר – עַל ה'
 יתברך, בכבודו ובעצמו!

סיונות חלופי

תתארו לכם את המחזה הבא:
 נבחרת במסבת סוף השנה למצטין
 השנה. ועוד במה? באהבת ישראל! אתה
 עולה על הבמה ומקבל פרס ולחיצת
 יד מהמנהל, לקול מחיאות הכפיים של
 ההורים. אין יותר מאשר ממה. אבל כבר
 למחרת בבקר מתרחש מאדע מביה:
 אתה נקלע למריבה פתתית, וכשהמנהל
 לע"נ חיה שרה בת ר' משה ע"ה נכתב ע"ה הרב שילה אופן.

די בכך שְעֵשִׁית מַעֲשִׂים אֲסוּרִים אֲלֵא
אתה עוד מְנַסֶּה לְהַצְדִּיק אוֹתָם?! הַכַּעַס
וְחִמְרַת הַעֲנֵשׁ כְּלַפֵּי רַק יִגְבְּרוּ.
וְמָה הֵיטָה תִּגְבַּחְתוּ שֶׁל ה' לְהַצְטַדֵּקוֹת
שֶׁל אָדָם הָרֵאשׁוֹן? בְּדִיוֹק כָּה. לְהַאֲשִׁמַּת
אָדָם הָרֵאשׁוֹן הוֹסִיף ה' גַּם עֲנֵשׁ: "כִּי
שָׁמַעְתָּ לְקוֹל אִשְׁתְּךָ... אַרְוֶה הָאֲדָמָה
בְּעִבּוּרָה". כַּאֲשֶׁר אַתָּה מַאֲשִׁים אוֹתִי,
בְּמִקּוֹם אֵת עֲצָמָךְ, אִשְׁמַתְךָ נַעֲשִׂית
גְּדוּלָה יוֹתֵר. כָּעֵת תַּעֲנֵשׁ גַּם עַל כָּה!

אִנְיָאֵלִים דְּכֹלֵיק דְּלֶאֱזֵרָה

אָבֵל מָה יִקְרָה אִם בְּמִקּוֹם לְהַצְטַדֵּק
וְלְהַאֲשִׁים אוֹדָה בְּאִשְׁמַתִּי וְאֶטֶל עָלַי
אֵת הָאֲחֵרִיוֹת לְמַעֲשֵׂה? לְמַרְבֵּה הַפְּלֵא,
הַתּוֹצֵאָה תִּהְיֶה גַּם הִיא הַפּוֹכָה —
"מוֹדָה וְעֹזֵב יִרְחֵם". פְּתֹאֹם אֲגַלֶּה שְׁמִי
שְׁעַד הָרִגַע בָּא אֵלַי בְּטַעֲנוֹת וְהַאֲשִׁים
אוֹתִי הוֹפֵךְ לְהִיּוֹת זֶה שְׁמִבִּין אוֹתִי
וּמִתְחַשֵּׁב בִּי יוֹתֵר מִכָּלֵם.

לְדַגְמָה, מָה לְדַעַתְכֶם יִקְרָה אִם
לְמַנְהַל הַזּוֹעֵם עָלַי אֲעִנֶה כָּה: "סְלִיחָה,
בְּאִמַּת הֵייתִי לֹא בְּסִדְרָה. כֹּל כֵּן רְצִיתִי
לְהַשְׁתַּנּוֹת, לֹא לְחַזֵּר עַל אוֹתָן טַעוּיוֹת,
אָבֵל לֹא הִצְלַחְתִּי. אֲנִי מִמֶּשׁ מִתְחַרֵּט".
פְּלֵא! תִּרְאוּ שֶׁבְּבַת־אֲחַת הַפְּנִים שְׁלוֹ
יִתְרַכְכוּ. לְרֵב הוּא יִפְטֹר אוֹתִי מִעֲנֵשׁ
וְיִסְתַּפֵּק בְּאִזְהָרָה בְּלִבָּה.

לָמָּה? כִּי בְּרִגַע שֶׁהַאֲשַׁמְתִּי אֵת עֲצָמִי
אֲמַרְתִּי בְּעֲצָם דְּבַר נוֹסֵף — אֲנִי זְקוּק
לְעִזְרָה. אֲנִי לֹא מִמֶּשׁ מִצְלִיחַ לְהַתְגַּבֵּר
עַל הַיֵּצֵר שְׁלִי לְבַדִּי. אֲנִי צָרִיךְ אוֹתָהּ,

'הַמַּאֲשִׁימִים' — זֶה בְּרוּךְ, הֵם אוֹמְרִים
זֹאת בְּפִרוּשׁ. 'הַמֵּתְבַצְרִים' מַאֲשִׁימִים
אֵת הָאִפִּי שְׁלָהֶם, כְּאֵלוֹ שֶׁהֵם וְהָאִפִּי
שְׁנֵי אֲנָשִׁים שׁוֹנִים... וְגַם 'הַמְטִיחִים'
מַאֲשִׁימִים. הֲרִי אִם כָּלֵם מִתְנַהֲגִים כָּה,
אִז הָאִשֶׁם הוּא מִי שֶׁבָּא אֵלַי בְּטַעֲנוֹת
וְאוֹמֵר שֶׁהִדְבַּר שְׁעֵשִׁיתִי הוּא נוֹרָאִי. מָה
אַתָּה עוֹשֶׂה כְּזֶה סִפּוֹר מִכָּל דְּבַר קָטָן?
זוֹכְרִים מִי הִיָּה הַמַּאֲשִׁים הָרֵאשׁוֹן
בְּעוֹלָם? אָדָם הָרֵאשׁוֹן. אַחֲרֵי שֶׁאֲכַל
מִעֵץ הַדַּעַת הוּא "נִקְרָא לְהִסְבֵּר"
בְּחִדְרוֹ שֶׁל מְנַהֵל הָעוֹלָם, ה', שֶׁם הַחֵל
לְהַצְטַדֵּק וְלְהַאֲשִׁים: "הָאִשָּׁה אֲשֶׁר
נָתַת עִמָּדִי", טַעַן לְהַגְנָתוֹ. הַכֹּל בְּגִלְלָה.
בְּגִלְלָה? תִּקְשִׁיבוּ טוֹב לְמַלִּים שֶׁיֵּצְאוּ
מִפִּי: "הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַת עִמָּדִי". אַתָּה
— הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא — אִשֶׁם. לָמָּה
בְּכָלֵל נָתַת לִי אִשָּׁה כְּזֶה?

זוֹהִי בְּעֲצָם הַבְּעִיָּה בְּכָל שְׁלֵשֶׁת
הַסּוּגִים. כֹּל אֶחָד בּוֹחֵר בְּדַרְךְ שׁוֹנָה כְּדִי
לֹאמֵר אֵת אוֹתוֹ הַדְּבַר: אֲנִי לֹא אִשֶׁם,
אֲלֵא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. הוּא זְמַן לִי אֵת
הַחֲבָרִים הָאֵלוֹ, הוּא בְּרָא אוֹתִי עִם אִפִּי
כְּזֶה וְהוּא זֶה שֶׁאֲמַר לֹא לַעֲשׂוֹת מַעֲשִׂים
שֶׁכָּלֵם עוֹשִׂים.

אִנְיָאֵלִים דְּכֹלֵיק

כָּעֵת נִנְסֶה לְעַבֵּר צַד, מִכֶּסֶף הַתְּלָמִיד
לְכֶסֶף הַמְּנַהֵל. נִתְיָשֵׁב בְּמִקּוֹמוֹ עַל
הַכֶּסֶף וְנִקְשִׁיב לְתַרְוִצִים שֶׁל עֲצָמָנוּ. כְּכֹל
שֶׁיִּנְסֶה הַתְּלָמִיד לְשַׁכְנַע אוֹתִי בְּצַדִּיקוֹת
מַעֲשָׂיו כְּהַפְּחוֹת אִשְׁתַּכְנַע מִדְּבָרָיו. לֹא

שום דבר, אין עם מי לדבר, אין היכן להתגורר, אין מכללת לקנות אכל או בגד ללבש — הכל חרב! צריך להתחיל הכל מהתחלה...

ההרגשה של נח ומשפחתו באותם רגעים היא שפלות עמקה. ה' גדול, ה' גבור אוהוהו גבור. ומה אני? סף הכל בן אדם, יצור קטן בעולמו הגדול. את התחושה הזו מתרגם נח למעשה — הוא בונה מיד מזבח ומקריב עליו קרבן. ברגע שה' יתברך מריח את ריח הקרבן מתחולל אצלו המהפך והוא מחליט: "לא אסף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם". זהו, יותר לא מחריבים את העולם, לא שוברים את הפלים, ממתיקים את מדת הדין הקשה.

אבל המפתיע יותר הוא הנמוק שנותן ה' למהפך הזה: "כי יצר לב האדם רע מנעריו". שמעתם טוב? זו אותה סבה — ממש כמעט אותן מלים — שגדמה לה' לכעס ולהביא את המבול! מה פשר המהפך הזה?

אלא ברגע שהאדם מתמלא בשפלות וקורא לה' לעזרתו — הופכת סבת הדין עצמה להיות הסבה לגלוי רחמי ה'! הוא הרי צריך אותי! אז מי יעזר לו אם לא אני?

שנוצקה להמתיק ולהפך את כל הדינים לרחמים מתוקים!

שבת שלום ומברך!

5?

המנהל. עזר לי בבקשה. נו, כשאדם מבקש עזרה לא יעזרו לו?

אכזבה וצניקה

זוכרים איך מסתיימת פרשת בראשית? הרבי הרש"ב היה אומר שפרשת בראשית היא פרשה שמחה, למרות שהסוף שלה אינו 'נעים' כל כך. היא מסתיימת באכזבה מחלטת — ה' מתאכזב מהאדם שבא. מדוע? את הנמוק הוא אומר במפרש: "וכל יצר מחשבת לבו רק רע כל היום". אם בני האדם חטאו והחטיאו את המטרה לשמה בראתי אותם, אז בשביל מה הכל? ה' יתברך פשוט מתחרט ואפילו מתמלא עצב על בריאת העולם.

האכזבה הזו אינה נשארת רק בלבו של ה'. בעקבות כך הוא מחליט להביא מבול לעולם ולחסל את כל האנושות. הרשעים יטבעו וימותו ועמם כל מה שעל פני פדור הארץ, מלבד נח שמצא חן בעיניו.

כאכהש!

נקפץ קדימה, לפרשת נח שלנו. נח נסגר בתבה וה' מחריב את העולם. לאחר המתנה ממשכת של נח ולאחר שמפלס המים יורד בהדרגה מתאפשרת היציאה החוצה. ומה פוגש נח ברגע זה? "והגה חרבו פני האדמה". נסו לדמיון לעצמכם את הרגע הזה: אין פה

המהפכה הרביעית

בלימוד התורה הפכה למושג־יסוד מוכר בתורתו של הרב גינזבורג. זו מהפכת הפצת התורה לכל באי עולם, הבאה לאחד שלש מהפכות קודמות של התרחבות הפצת התורה – כתיבת התורה שבעל פה (על ידי רבינו הקדוש), היתר לימוד תורה בשכר (על ידי מרן הבית יוסף) ולימוד תורה לנשים (על ידי החפץ חיים).

כיצד ניתן לדבר על שינוי ומהפכה בתורת־הנצח שלנו, שהיא אמת אלקית בלתי־משתנה? בעומק, כל חידוש־אמת בתורה מחולל בה שינוי, ולעתים אפילו מהפכה, עד שניתן לראות את תורת הנצח כ"תורה חדשה". ה' נתן לבני ישראל, עמלי התורה, את העוז המיוחד לחולל שינוי בתורה – לצרף ל"אין 'אמת' אלא תורה" של התורה שבכתב את ה"אין 'עז' אלא תורה" של התורה שבעל־פה. העוזות דקדושה של לומדי התורה, עוזות מלאת־עונה ונכונות להודות בפומבי על טעויות ולשנות דעה, מקדמת את העולם כולו ומוליכה אותו אל תיקונו ויעודו האמתי.

השיעור המרכזי בגליון השבוע, שנמסר בהשקת הספר 'המהפכה הרביעית', עוסק בשתי הפנים שמתגלות בתורה, בישראל וכביכול גם בה' יתברך – פני הנצח, הבלתי־משתנות, ופני העוז, המלאות כח של שינוי לטובה. השיעור השני מוקדש למבנה הפנימי של ארבע המהפכות, מזווית נוספת, ומדור השו"ת כולל מענות מעשיים בנוגע למהפכה הרביעית. גליון מהפכני!

מעוניין להפיץ את עלון נפלאות במקום מגוריך?

שלח דוא"ל ל: itiel@pnimi.org.il או התקשר 052-4295164

רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים?
שלח דוא"ל: itiel@pnimi.org.il

רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי־פון:
079-9211452 או 02-5434297 – המספר פתוח לניידים כשרים

